

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Διεθνείς Σχέσεις & Πολιτικές»

**Ανταγωνιστικότητα και ΟΝΕ. Η περίπτωση της
Γερμανίας και των χωρών του Νότου (Ελλάδα).**

Παναγοπούλου Κωνσταντίνα

ΑΜ:3033201350212

Επιβλέπων : Πύρρος Παπαδημητρίου.

Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2015

*Την παρούσα Διπλωματική Εργασία την αφιερώνω στους
γονείς μου , Χαράλαμπο και Μαρία .*

University of Peloponnese

Faculty of Social and International Sciences

Department of Political Science and International Relations

Master Program in International Relations and Policies

**Competitiveness in EMU. The case of Germany and
the case of the countries of the South (Greece).**

Panagopoulou Konstantina

Corinth, September 2015

Περίληψη

Ο σκοπός της Διπλωματικής Εργασίας είναι η μελέτη της ανταγωνιστικότητας στο πλαίσιο της ONE. Για να επιτευχθεί αυτό θα μελετηθούν μακροοικονομικοί δείκτες ορισμένων χωρών με έλλειμμα ανταγωνιστικότητας σε σύγκριση με την οικονομία της Γερμανίας. Θα εξεταστεί η ανταγωνιστικότητα, σε αυτές τις χώρες για να μελετηθεί αν η ανταγωνιστικότητα είναι ικανή συνθήκη για την οικονομική μεγέθυνση.

Είναι αποδεκτό, ότι η ανταγωνιστικότητα μιας εθνικής οικονομίας είναι μια σύνθετη διαδικασία που απαιτεί τον συνδυασμό βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων πολιτικών που να στοχεύουν τόσο στην αναβάθμιση της οικονομικής και τεχνολογικής δομής μιας χώρας όσο και την ορθολογικότερη αξιοποίηση των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων. Το κύριο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας θα εστιάσει στην έννοια της ανταγωνιστικότητας καθώς και στους παράγοντες που λειτουργούν βραχυπρόθεσμα αλλά και μακροπρόθεσμα στη διαμόρφωση της. Αρχικά, με γνώμονα τη Διεθνή και Ελληνική Βιβλιογραφία θα εξεταστούν ενδελεχώς, το ιστορικό πλαίσιο της δημιουργίας της ONE και η επίδραση των οικονομικών μεταβλητών που καθορίζουν την ευστάθεια και αποτελεσματικότητα της, σε συνάρτηση με τις μεταβλητές που προάγουν την ανάπτυξη και την ευημερία της κάθε χώρας. Τα εργαλεία για την προσπάθεια ανάλυσης της σχέσης μεταξύ της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της Γερμανίας με τις χώρες του Νότου θα είναι κυρίως η μελέτη των παραγόντων που επιδρούν σ' αυτή. Τα στοιχεία της έρευνας που θα βασιστούν στη μέτρηση και μελέτη ορισμένων δεικτών ανταγωνιστικότητας θα επικεντρωθούν κυρίως στην καινοτομία, την εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, την επιχειρηματικότητα, το ποσοστό των εισαγωγών και εξαγωγών, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και την παραγωγικότητα.

Η μεθοδολογία της συγκεκριμένης εργασίας, θα βασιστεί στη μελέτη και παράλληλα στη χρήση της περιγραφικής στατιστικής. Τα στοιχεία της μελέτης θα οδηγήσουν στην διεξαγωγή συμπερασμάτων και τα ευρήματα της θα παρέχουν χρήσιμες κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα.

Λέξεις κλειδιά: Ανταγωνιστικότητα, ONE, Γερμανία, Ελλάδα

Abstract

The purpose of the Diploma thesis is the study of competitiveness within EMU. To achieve this will be studied macroeconomic indicators of some countries with lack of competitiveness in comparison with the economy of Germany. It examined the competitiveness in these countries to study if competitiveness is a sufficient condition for growth. It is accepted that the competitiveness of national economy is a complex process that requires a combination of short and long-term policies that aim at the improvement of the economic and technological structure of a country and the rational use of its comparative advantages. The main research question of study will focus on the concept of competitiveness as well as on operating short and longer term in shaping. Initially, based on International and Greek Literature should be thoroughly examined, the historical context of the creation of EMU and the impact of economic variables that determine the stability and efficiency, depending on the variables that promote development and prosperity of each country. The tools for the analysis of the relationship of competitiveness of the German economy with the countries of the South will be mainly the study of the influences acting on it. The survey data will be based on the measurement and study of certain competitiveness indicators will mainly focus on innovation, productivity, education and training of human resources, entrepreneurship, the share of imports and exports, labor costs per unit of output, balance current and productivity.

The methodology of this work will be based on the study and also the use of descriptive statistics. The elements of the study will lead to draw conclusions and findings will provide useful guidance for future research.

Key-Words: Competitiveness, EMU, Germany, Greece

Περιεχόμενα

Περίληψη

Εισαγωγή	1
Κεφάλαιο 1: Ανταγωνιστικότητα και δείκτες μέτρησης ανταγωνιστικότητας	3
1.1 Ορισμός της ανταγωνιστικότητας	3
1.2 Δείκτες Μέτρησης της ανταγωνιστικότητας	10
Κεφάλαιο 2: Γενικό & Ειδικό Πλαίσιο Ευρωζώνης	13
2.1 Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE)	13
2.2 Οφέλη και κόστη του κοινού νομισματικού χώρου της Ευρωζώνης	23
Κεφάλαιο 3: Η περίπτωση της Ελλάδας	30
Κεφάλαιο 4: Η περίπτωση της Γερμανίας	37
Κεφάλαιο 5: Συγκριτική Αξιολόγηση	40
Επίλογος	45
Βιβλιογραφία	48

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 3.1: Ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα της Ελληνικής Οικονομίας.....	32
Πίνακας 4.1: Ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα της Γερμανικής Οικονομίας.....	39
Πίνακας 5.1: Ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα των Οικονομιών: Εργατικό κόστος (ετήσια στοιχεία). Η περίπτωση της Γερμανίας και η περίπτωση της Ελλάδος.....	42
Πίνακας 5.2: Παραγωγικότητα της πραγματικής εργασίας ανά απασχολούμενο.....	43

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 5.1 : Ετήσια στοιχεία κόστους εργασίας.....	42
Διάγραμμα 5.2 : Ετήσια στοιχεία πραγματικής παραγωγικότητας της εργασίας ανά απασχολούμενο.....	43

Εισαγωγή

Στη διάρκεια των τελευταίων δύο περίπου δεκαετιών, μεγάλες αλλαγές έχουν συντελεστεί τόσο στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον, όσο και στις συνθήκες λειτουργίας των οικονομιών κάθε χώρας ξεχωριστά. Το εμπόριο, οι επενδύσεις και οι χρηματοοικονομικές συναλλαγές μεταξύ των χωρών προάγουν την ανάπτυξη και ευημερία τους. Είναι σαφές ότι οι συνολικές επιδόσεις της οικονομίας μιας χώρας εξαρτώνται καθοριστικά από την εξέλιξη του οικονομικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο λειτουργεί. Στο περιβάλλον αυτό σημειώνονται τα τελευταία χρόνια ραγδαίες αλλαγές ως αποτέλεσμα της τεχνολογικής προόδου και της παγκοσμιοποίησης των αγορών. Επιπλέον, στην Ευρώπη, η σταδιακή ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η εισαγωγή του ευρωπαϊκού ενιαίου νομίσματος έχουν εντείνει περαιτέρω τον ανταγωνισμό.

Η παγκοσμιοποίηση, η άρση προστατευτικών περιορισμών στο διεθνές εμπόριο, πολύ περισσότερο στην ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών και συντελεστών παραγωγής από χώρα σε χώρα, η ανάδειξη νέων παγκόσμιας εμβέλειας οικονομικών δρώντων τα τελευταία έτη, η διεθνοποίηση και ολοκλήρωση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, αλλά και οι τεχνολογικές εξελίξεις στο χώρο της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών είναι μερικοί μόνο από τους παράγοντες που επέδρασαν και επιδρούν καταλυτικά στην ένταση του διεθνούς ανταγωνισμού.

Εκτός από τους παράγοντες που μακροχρόνια επιδρούν στη θέση μιας χώρας στο διεθνή στίβο της οικονομικής πραγματικότητας, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος είναι, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, ένας από τους βασικούς παράγοντες που επιδρούν καθοριστικά στην παραγωγικότητα και κατά επέκταση και στην ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας (Παλάσκας, Στοφόρος και Χαλαμουδιάρης, 2004: 29).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι κυρίως η μελέτη της επίδρασης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, αλλά και άλλων παραγόντων με βάση την θεωρητική ανάλυση και περιγραφική στατιστική οι οποίοι επιδρούν βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα στην ανταγωνιστικότητα των χωρών-μελών της Ευρωζώνης. Μέσα από αυτήν την εργασία, γίνεται προσπάθεια να μελετηθεί η ανταγωνιστικότητα

στην ONE. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην συγκεκριμένη έρευνα συνίσταται σε:

α) Βιβλιογραφική επισκόπηση για την έννοια της ανταγωνιστικότητας και το πλαίσιο της ONE. Σ' αυτό το πλαίσιο, οι σημαντικότερες αλλαγές που το έχουν ριζικά τροποποιήσει είναι η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η εισαγωγή του ευρωπαϊκού ενιαίου νομίσιματος, η άρση προστατευτικών περιορισμών στο διεθνές εμπόριο (ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών και συντελεστών παραγωγής από χώρα σε χώρα), η διεθνοποίηση και ολοκλήρωση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου αλλά και οι τεχνολογικές εξελίξεις στο χώρο της πληροφορικής.

β) Επεξεργασία στοιχείων από την Eurostat και την OECD για να πραγματοποιηθεί η ανάλυση και η συγκριτική αξιολόγηση με βάση την περιγραφική στατιστική.

Η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί θα διαμορφωθεί μέσα από τη χρήση στατιστικών στοιχείων, διαγραμμάτων και πινάκων και άρθρων επιφανών συγγραφέων και οικονομολόγων. Το στοιχείο της σύγκρισης θα είναι εκείνο ακριβώς το βοηθητικό εργαλείο που θα ενισχύσει την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων και παραδοχών για το τρέχον διεθνές οικονομικό πρόβλημα. Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά τη δομή της, η εργασία θα ξεκινήσει την έρευνα μέσα από την παρουσίαση ενός ειδικού και γενικότερου πλαισίου της Ε.Ε και της ONE καθώς και των δεικτών ανταγωνιστικότητας των οικονομιών της Γερμανίας και της Ελλάδος. Εν συνεχεία πραγματοποιείται μια συγκριτική αξιολόγηση μεταξύ των δημοσιονομικών δεικτών που αφορούν την ανταγωνιστικότητα των οικονομιών της ευρωζώνης.

Η συνεισφορά της Διπλωματικής εργασίας η οποία αποτελεί και το τελευταίο κεφάλαιο της αντικατοπτρίζεται στα χρήσιμα συμπεράσματα που αφορούν την ανταγωνιστικότητα σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Τα κύρια συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν από την παρούσα Διπλωματική εργασία είναι πως η ανταγωνιστικότητα είναι μια έννοια δυναμική και πολυδιάστατη και ότι οι δείκτες της ανταγωνιστικότητας αποτελούν χρήσιμα εργαλεία για την παρακολούθηση των επιδόσεων που καταγράφονται σε σχέση με αυτήν. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποδίδει μεγάλη σημασία στην ανταγωνιστικότητα και για αυτόν τον λόγο υιοθετεί πολιτικές για την ενίσχυση της. Παράλληλα, επιχειρείται μια προσπάθεια διατύπωσης εναλλακτικών πολιτικών και οικονομικών προτάσεων με στόχο την ανάπτυξη και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στην Ευρωζώνη.

Κεφάλαιο 1: Ανταγωνιστικότητα και δείκτες μέτρησης ανταγωνιστικότητας.

1.1 Ο ορισμός της ανταγωνιστικότητας.

Η ανταγωνιστικότητα των εθνικών οικονομιών είναι καίριας σημασίας για τη μακροπρόθεσμη εξέλιξη του βιοτικού επιπέδου των πολιτών και έχει καταστεί, στη σύγχρονη εποχή, βασική επιδίωξη τόσο των αναπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών σε μια όλο και πιο ανοιχτή και ολοκληρωμένη παγκόσμια οικονομία. Παρά την αναγνωρισμένη και ευρεία αποδοχή της σημασίας της σήμερα, η ανταγωνιστικότητα παραμένει μια έννοια που δεν είναι απόλυτα κατανοητή, ενώ τυγχάνει συχνά αντικείμενο παρεξήγησης και παρερμηνειών.

Μέσα σε ένα οικονομικό πλαίσιο, που συνεχώς εξελίσσεται και διεθνοποιείται, κανείς δεν αμφισβητεί την ανάγκη για τόνωση της ανταγωνιστικότητας κάθε χώρας, η οποία αποτελεί μια διαρκή και σύνθετη διαδικασία, εξαρτώμενη από πολλούς παράγοντες. Η ανταγωνιστικότητα είναι από τη φύση της μια συγκριτική έννοια και προκύπτει από τις επιδόσεις της κάθε χώρας σε σύγκριση με άλλες σε μακροοικονομικό επίπεδο. Ωστόσο, ξεκινώντας κάποιος να βρει ένα σαφή ορισμό για την έννοια της ανταγωνιστικότητας, θα συναντήσει πολλές δυσκολίες και αντιφάσεις. Και αυτό διότι είναι μια έννοια πολύπλοκη και πολυδιάστατη, η οποία εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και η οποία διασπάται σε πολλούς επιμέρους τομείς.

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) η ανταγωνιστικότητα μιας χώρας ορίζεται ως:

«ο βαθμός ικανότητας μιας χώρας να παράγει-κάτω από συνθήκες ελεύθερου και χωρίς διακρίσεις ανταγωνισμού –αγαθά και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των διεθνών αγορών, ενώ συγχρόνως διατηρούν και επεκτείνουν το πραγματικό εισόδημα των κατοίκων μακροχρόνια» (OECD, 1992: 237).

Επομένως, σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, η ανταγωνιστικότητα αντανakλάται στην ικανότητα μιας οικονομίας να εξασφαλίζει, να διατηρεί και να διευρύνει τα μερίδιά της στις διεθνείς αγορές προϊόντων και υπηρεσιών και κυρίως σε αυτές τις αγορές που χαρακτηρίζονται ως αγορές – στόχοι.

Η εθνική ανταγωνιστικότητα είναι το πλέγμα εκείνο των παραγόντων, πολιτικών και θεσμών, που προσδιορίζουν το επίπεδο της παραγωγικότητας μιας χώρας. Το επίπεδο της παραγωγικότητας, με τη σειρά του, προσδιορίζει το διατηρήσιμο επίπεδο ευημερίας που μπορεί να απολαμβάνει μια οικονομία (World Economic Forum, 2007).

Με άλλα λόγια, οι πιο ανταγωνιστικές οικονομίες μπορούν να τείνουν να είναι σε θέση να προσφέρουν υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος στους πολίτες τους. Το επίπεδο της παραγωγικότητας προσδιορίζει επίσης την απόδοση των επενδύσεων σε μια οικονομία. Καθώς οι αποδόσεις είναι οι καθοριστικοί προσδιοριστικοί παράγοντες στη μεγέθυνση των οικονομιών, μια πιο ανταγωνιστική οικονομία είναι μια οικονομία που πιθανότατα θα αναπτυχθεί ταχύτερα στο μέσο- και μακροπρόθεσμο ορίζοντα (World Economic Forum, 2007: 3). Η ανταγωνιστικότητα των χωρών είναι το πεδίο εκείνο της οικονομικής θεωρίας που αναλύει τα στοιχεία και τις πολιτικές εκείνες που διαμορφώνουν την ικανότητα μιας χώρας να δημιουργεί και να διατηρεί ένα περιβάλλον που υποστηρίζει μεγαλύτερη παραγωγή αξίας για τις επιχειρήσεις και μεγαλύτερη ευημερία για τους πολίτες (Institute for Management Development, 2006).

Το Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας (ΕΣΑΑ) ορίζει την ανταγωνιστικότητα ως την « ικανότητα διατήρησης και βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας- αναβάθμισης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυσης της απασχόλησης και της πραγματικής συνοχής, της περιβαλλοντικής προστασίας και αναβάθμισης της διαρκούς βελτίωσης της παραγωγικότητας υπό συνθήκες παγκοσμιοποίησης (ΕΣΣΑ, 2005:37). Η ανταγωνιστικότητα ενέχει στοιχεία παραγωγικότητας, αποτελεσματικότητας και κερδοφορίας. Αλλά δεν είναι αυτοσκοπός ή απλός στόχος. Είναι ένα ισχυρό μέσο αύξησης του βιοτικού επιπέδου και της κοινωνικής ευημερίας – ένα εργαλείο για την επίτευξη στόχων. Αυξάνοντας την παραγωγικότητα και την αποτελεσματικότητα στα πλαίσια της διεθνούς εξειδίκευσης, η ανταγωνιστικότητα προσφέρει παγκοσμίως τη βάση για την αύξηση των εισοδημάτων κατά μη πληθωριστικό τρόπο. Πρέπει να δούμε την ανταγωνιστικότητα ως το κύριο μέσο αύξησης του βιοτικού επιπέδου, απασχόλησης των ανέργων και εξάλειψης της φτώχειας. Η ανταγωνιστικότητα είναι η ικανότητα μιας χώρας να πετύχει διατηρήσιμα υψηλούς ρυθμούς αύξησης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (World Economic Forum, 1996: 19). Η έννοια της ανταγωνιστικότητας

περικλείει τόσο την αποδοτικότητα (επίτευξη στόχων με το μικρότερο δυνατό κόστος) όσο και την αποτελεσματικότητα (επιλογή των κατάλληλων στόχων). Αυτή η επιλογή βιομηχανικών στόχων είναι κρίσιμη. Η ανταγωνιστικότητα αναφέρεται στην ικανότητα μιας χώρας να πετύχει τους βασικούς στόχους της οικονομικής της πολιτικής, ιδιαίτερα την αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης, χωρίς να αντιμετωπίσει προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών της (Fagerberg, 1996: 335).

Σύμφωνα με έναν ευρύτερο ορισμό από το World Economic Forum (WEF), ανταγωνιστικότητα είναι «το σύνολο των θεσμικών οργάνων και οικονομικών πολιτικών που ενισχύουν τις προοπτικές μακροπρόθεσμης οικονομικής μεγέθυνσης». Ο ορισμός αυτός παραπέμπει κυρίως στους παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα και στο μακροχρόνιο αποτέλεσμα – την ανάπτυξη. Η ανταγωνιστικότητα αποτελεί ικανή συνθήκη για την επίτευξη υψηλότερου βιοτικού επιπέδου και απασχόλησης. Κυρίως, σε μακροχρόνια βάση, η ανταγωνιστικότητα αποτελεί τον βασικότερο προσδιοριστικό παράγοντα της αναπτυξιακής επίδοσης. Επομένως, οι πολιτικές συστηματικής ενίσχυσης της αποτελούν ένα αναγκαίο στοιχείο επιτυχίας της συνολικής προσπάθειας για ανάπτυξη και ευημερία μιας χώρας (World Economic Forum, 2007: 3).

Στην έκθεση για την Ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2001, ο ορισμός που χρησιμοποιείται είναι: *«ως ανταγωνιστικότητα νοείται η σταθερή βελτίωση των πραγματικών εισοδημάτων και του επιπέδου διαβίωσης με θέσεις εργασίας για όλους εκείνους που επιθυμούν να εργαστούν».* (Έκθεση για την Ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2001, SEC(2001), 29.10.2001:1705).

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της ανταγωνιστικότητας για την απασχόληση και την ευημερία, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις των δεκαπέντε χωρών συμφώνησαν το 2000 στη «Στρατηγική της Λισσαβόνας». Η στρατηγική της Λισσαβόνας συνέδεσε και έδωσε με κάποιο τρόπο συνέχεια στις μεταρρυθμίσεις που προωθούσαν με περισσότερη ή λιγότερη επιτυχία τα κράτη μέλη σε όλη τη δεκαετία του 1990. Οι προσδοκίες για το οικονομικό αποτέλεσμα της μεταρρύθμισης ήταν μακροχρόνιες μάλλον παρά βραχυχρόνιες. Στόχος της είναι να μετατρέψει την ΕΕ ως το 2010: «στην πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης στον κόσμο, ικανή να επιτύχει συντηρήσιμη οικονομική μεγέθυνση με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή» (Blanke & Lopez-Claros, 2004: 4).

Η έννοια της ανταγωνιστικότητας αναφέρεται στην ανάγκη για οικονομικές μεταρρυθμίσεις και άνοδο της παραγωγικότητας. Η ανταγωνιστικότητα συνιστά κρίσιμο για την ανάπτυξη όρο. Μειούμενη διεθνής ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας ή άνοιγμα της απόστασης που τη χωρίζει από άλλες έχει ως συνέπεια αυξανόμενους κινδύνους για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση και για τις αξίες του κοινωνικού κράτους.

Ο πιο διαισθητικός ορισμός της ανταγωνιστικότητας είναι ότι αποτελεί το μερίδιο μιας χώρας για τα προϊόντα της στις παγκόσμιες αγορές. Αυτός ο ορισμός καθιστά την ανταγωνιστικότητα ένα παιχνίδι με άθροισμα μηδέν (Zero-sum game), αφού η ωφέλεια μιας χώρας προκύπτει αναγκαστικά εις βάρος άλλων χωρών. Αυτή η άποψη για την ανταγωνιστικότητα χρησιμοποιείται συχνά για να δικαιολογήσει την κυβερνητική παρέμβαση στις αγορές προς όφελος μιας χώρας (η επονομαζόμενη βιομηχανική πολιτική). Επίσης, η άποψη αυτή υποστηρίζει εν γένει κρατικές πολιτικές για τη διατήρηση των ημερομισθίων σε χαμηλό επίπεδο τοπικά και την υποτίμηση του νομίσματος της χώρας και τα δύο εκ των οποίων στοχεύουν στην αύξηση των εξαγωγών. Συχνά αναφέρεται ακόμη ότι οι χαμηλότεροι μισθοί ή η υποτίμηση καθιστούν μια χώρα πιο ανταγωνιστική. Οι επιχειρηματικές ηγέτες από τη μεριά τους έλκονται περισσότερο από την αυτή άποψη σχετικά με το μερίδιο της αγοράς καθώς οι πολιτικές αυτές φαίνεται να απευθύνονται στα άμεσα ανταγωνιστικά τους ενδιαφέροντα.

Ωστόσο, η παραπλανητική μεταφορά του απευθείας ανταγωνισμού της αγοράς, είναι μια εξαιρετικά εσφαλμένη άποψη για την ανταγωνιστικότητα και η ανταπόκριση σε αυτόν τον ορισμό της ανταγωνιστικότητας λειτουργεί εις βάρος της εθνικής οικονομικής προόδου. Η ανάγκη για χαμηλά ημερομίσθια αποκαλύπτει στην ουσία μια έλλειψη ανταγωνιστικότητας και συρρικνώνει την ευημερία των πολιτών. Η υποτίμηση του νομίσματος μειώνει την τιμή των προϊόντων και υπηρεσιών στις παγκόσμιες αγορές, αυξάνοντας μεν το μερίδιο της χώρας σε αυτές προκαλώντας δε όμως μια συλλογική μείωση των μισθών στη χώρα, αναγκάζοντας τον πολίτη να καταβάλλει περισσότερα για την αγορά προϊόντων και υπηρεσιών τα οποία προέρχονται από το εξωτερικό. Επομένως, οι εξαγωγές που βασίζονται σε χαμηλούς μισθούς ή στο φθηνό νόμισμα, δεν μπορούν να υποστηρίξουν θετικό βιοτικό επίπεδο (Μπουραντάς, 2001: 52,89).

Η θεωρητική συζήτηση για τους παράγοντες που επιδρούν στην ανταγωνιστικότητα δεν είναι νέα. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στο πλαίσιο της προσέγγισης περί τέλει ανταγωνισμού, η έννοια της ανταγωνιστικότητας συνδεόταν αποκλειστικά με τις τιμές, το κόστος των συντελεστών παραγωγής (ειδικά της εργασίας) και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Στη συνέχεια όμως, μετά από μια σειρά εμπειρικών μελετών που έδειξαν ότι η μείωση του σχετικού μοναδιαίου κόστους εργασίας και των τιμών των εξαγωγίμων προϊόντων δεν σχετίζεται αντίστροφα με τα μερίδια στη διεθνή αγορά, αναγνωρίστηκε η σημασία των στοιχείων ‘εκτός τιμής’, τα οποία μέχρι τότε δεν μετρούνταν, στη διαμόρφωση της ανταγωνιστικότητας. Σύμφωνα με τη σουμπετεριανή προσέγγιση ο ανταγωνισμός στις καπιταλιστικές οικονομίες δεν είναι ανταγωνισμός τιμών αλλά ένας τεχνολογικός ανταγωνισμός (Schumpeter, 1949).

Για να γίνει κατανοητή η πραγματική έννοια της ανταγωνιστικότητας, το σημείο εκκίνησης πρέπει να είναι οι πηγές της ευημερίας μιας χώρας. Το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας προσδιορίζεται από την παραγωγικότητα της οικονομίας της, η οποία μετράται από την αξία των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται ανά μονάδα ανθρώπινων, φυσικών και κεφαλαιακών πόρων (εισροών) της χώρας. Η παραγωγικότητα εξαρτάται από την αξία προϊόντων και υπηρεσιών μιας χώρας, όπως μετρούνται από τις τιμές που μπορούν να οριστούν στις ανοιχτές αγορές και την αποτελεσματικότητα και επάρκεια με την οποία μπορούν να παραχθούν.

Συνεπώς, η πραγματική ανταγωνιστικότητα εξαρτάται από την παραγωγικότητα. Η παραγωγικότητα επιτρέπει σε μια χώρα να υποστηρίξει υψηλά ημερομίσθια, ισχυρό νόμισμα και ελκυστικές αποδόσεις κεφαλαίου - και μαζί με αυτά υψηλό βιοτικό επίπεδο. Στόχος επομένως είναι η παραγωγικότητα, όχι οι εξαγωγές αυτές καθ’ εαυτές. Η εθνική παραγωγικότητα θα αυξηθεί μόνο εάν διευρυνθούν οι εξαγωγές των προϊόντων ή υπηρεσιών που μπορεί να παράγει αποτελεσματικά μια χώρα. Οι εγχώριες επιχειρήσεις καθώς και οι θυγατρικές ξένων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μία χώρα δεν δρουν μονομερώς ούτε θετικά ούτε αρνητικά στην εθνική της ανταγωνιστικότητα, καθώς εκείνο που τελικά έχει σημασία είναι η παραγωγικότητα των δραστηριοτήτων τους μέσα στη χώρα.

Η παραγωγικότητα των τοπικών βιομηχανιών επηρεάζει έντονα το κόστος ζωής και το κόστος της επιχειρηματικότητας, καθώς επίσης και το επίπεδο των

ημερομισθίων. Συνεπώς, όσον αφορά το βιοτικό επίπεδο των πολιτών, καθοριστικό ρόλο παίζει η παραγωγικότητα του συνόλου της οικονομίας και όχι μόνο το εμπόριο.

Η παγκόσμια οικονομία επομένως δεν είναι παιχνίδι με μηδενικό άθροισμα. Πολλές χώρες μπορούν να βελτιώσουν την ευημερία τους εάν μπορέσουν να βελτιώσουν την παραγωγικότητα τους. Επομένως, η μεγάλη πρόκληση στην οικονομική ανάπτυξη είναι η δημιουργία των συνθηκών για γρήγορη και αειφόρο ανάπτυξη της παραγωγικότητας.

Η ανταγωνιστικότητα καθορίζεται κατά βάση από την παραγωγικότητα με την οποία ένα έθνος χρησιμοποιεί τους διαθέσιμους πόρους, το ανθρώπινο δυναμικό, το κεφάλαιο και τους φυσικούς πόρους. Η παραγωγικότητα καθορίζει το βιοτικό επίπεδο ενός έθνους ή μιας περιοχής (μισθοί, απόδοση κεφαλαίου, αποδοτικότητα φυσικών πόρων) και εξαρτάται τόσο από την αξία των παραγόμενων προϊόντων και των υπηρεσιών (μοναδικότητα, ποιότητα), όσο και από επάρκεια με την οποία παράγονται.

Μεγάλο μέρος των ερευνών για την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική ανάπτυξη εστιάστηκε κατά καιρούς στις μακροοικονομικές, πολιτικές, νομικές και κοινωνικές συνθήκες που υποστηρίζουν μια επιτυχημένη οικονομία. Είναι γνωστό ότι οι σωστές δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές, ένα νομικό πλαίσιο εμπιστοσύνης και αποτελεσματικότητας, ένα σταθερό σύνολο δημοκρατικών θεσμών και η πρόοδος στις κοινωνικές συνθήκες συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην άνθηση μιας υγιούς οικονομίας. Η ανταγωνιστικότητα μιας χώρας εστιάζεται στην ικανότητα της να παρέχει στους πολίτες της υψηλά και αυξανόμενα βιοτικά επίπεδα μακροχρόνια. Ανταγωνιστικότητα είναι η ικανότητα μιας χώρας να παράγει και να πουλά αγαθά και υπηρεσίες αξιοποιώντας τα διαθέσιμα συγκριτικά της πλεονεκτήματα σε μεγαλύτερο βαθμό από τους ανταγωνιστές της. Διεθνής ανταγωνιστικότητα σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης είναι η ικανότητα μιας οικονομίας να διατηρεί ή να αυξάνει τα μερίδια αγοράς της διεθνώς.

Η ανταγωνιστικότητα είναι μια σχετική και συγκριτική έννοια, δηλαδή ορίζεται σε σχέση με τις επιδόσεις και τα χαρακτηριστικά άλλων εθνικών οικονομιών που συμμετέχουν στο διεθνές σύστημα. Μια άλλη άποψη που επικρατεί είναι ότι η ανταγωνιστικότητα σε εθνικό επίπεδο συνδέεται με τη γενικότερη επίδοση της οικονομίας στα μακροοικονομικά μεγέθη που διασφαλίζουν βιοτικό επίπεδο, όπως

την οικονομική ανάπτυξη, την απασχόληση και τη διανομή του εισοδήματος (Krurgman 1994, Porter 1990, Porter 2000). Κυρίως ο βαθμός ανταγωνιστικότητας μιας χώρας αντανακλάται στην ικανότητα της να συνδυάζει μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη με ισορροπία στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Αυτό το γεγονός συνεπάγεται για τη χώρα ένα συνδυασμό διατήρησης υψηλής εσωτερικής ζήτησης με καλή επίδοση στο εξωτερικό εμπόριο (Δημέλη, 2000: 14).

Η διεθνής βιβλιογραφία είναι ιδιαίτερα εκτενής στην ανάπτυξη της έννοιας και του ορισμού της ανταγωνιστικότητας. Σύμφωνα με τις θεωρίες των κλασικών οικονομολόγων (Smith, Ricardo, Heschel-Ohlin), η ανταγωνιστικότητα συνδέεται με το κόστος ή όπως εκφράστηκε από τους κλασικούς, το πλεονέκτημα (απόλυτο ή συγκριτικό). Μια χώρα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα όταν μπορεί να παράγει ένα αγαθό με σχετικά χαμηλό κόστος ευκαιρίας , δηλαδή με τη μικρότερη δυνατή θυσία. Επίσης χώρες με πλούσιο κεφάλαιο θα τείνουν να παράγουν και να εξάγουν αγαθά που χρησιμοποιούν εντατικά το συντελεστή που βρίσκεται σε αφθονία. Είναι εύκολο συνεπώς να προσδιορίσει κανείς την ανταγωνιστικότητα της χώρας με βάση τη συμμετοχή της στο διεθνές εμπόριο (Λιαργκόβας, 2007 :17).

Σύμφωνα με τον Porter (1990), η ανταγωνιστικότητα πηγάζει από την παραγωγικότητα. Η παραγωγικότητα επιτρέπει σε μια χώρα να υποστηρίξει υψηλούς μισθούς, ισχυρή ισοτιμία και ελκυστικές αποδόσεις κεφαλαίου και μέσω αυτών, υψηλό επίπεδο διαβίωσης. Η παραγωγικότητα του συνόλου της οικονομίας είναι που έχει σημασία για το επίπεδο της διαβίωσης και όχι μόνο η παραγωγικότητα του εμπορεύσιμου τομέα. Ο Michael Porter (1990) χαρακτήρισε το « ανταγωνιστικό πλεονέκτημα» ως τη βασική έννοια για την επίδοση των επιχειρήσεων, βιομηχανιών και γενικότερα των οικονομιών. Όποια και να είναι, ωστόσο, η προσέγγιση που χρησιμοποιεί κανείς για τον προσδιορισμό της έννοιας της ανταγωνιστικότητας, αργά ή γρήγορα, έρχεται αντιμέτωπος με ένα θέμα ουσιώδους σημασίας: την μέτρηση της ανταγωνιστικότητας.

1.2 Δείκτες Μέτρησης Ανταγωνιστικότητας.

Οι πρόσφατες τάσεις στο διεθνές εμπόριο έχουν δύο φαινομενικά αντίθετες συνέπειες για τη σημασία των σχετικών δαπανών στις εξαγωγές. Η τάση προς την παγκοσμιοποίηση και η σχετική αύξηση στον διεθνή ανταγωνισμό συστήνουν αυξημένη ευαισθησία των εξαγωγών στα κόστη. Οι βελτιωμένες πληροφορίες και η πρόσβαση στους εναλλακτικούς προμηθευτές αναμένεται να αυξήσει την ανταπόκριση των αγοραστών στις σχετικές τιμές και τα κόστη. Από την άλλη πλευρά η βελτίωση των προϊόντων και η αύξηση του ανταγωνισμού που βασίζεται στις διαφορές ποιότητας αποδεικνύει ότι η αύξηση της παραγωγικότητας και τα σχετικά κόστη μπορεί να σχετίζονται όλο και λιγότερο με τα μερίδια αγοράς των εξαγωγών των χωρών.

Στη βιβλιογραφία, τα στοιχεία έχουν εστιάσει στην παραγωγικότητα σαν σημαντικό παράγοντα στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, τη δημιουργία των καλύτερων θέσεων εργασίας και την κοινωνική ανάπτυξη. Οι μετρήσεις παραγωγικότητας είναι επίσης χρήσιμες για τις μελέτες της διεθνούς ανταγωνιστικότητας. Οι χώρες με υψηλούς ρυθμούς αύξησης της παραγωγικότητας είναι σε θέση να πωλήσουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους στις διεθνείς αγορές σε χαμηλότερες τιμές. Στην πραγματικότητα, η ανταγωνιστικότητα δεν καθορίζεται μόνο από την παραγωγικότητα, αλλά και από το κόστος των συντελεστών στη διαδικασία παραγωγής. Ένα γνωστό μέτρο της διεθνούς ανταγωνιστικότητας συνδυάζει το κόστος εργασίας και την παραγωγικότητα σε ένα ενιαίο μέτρο του κόστους εργασίας ανά μονάδα παραγωγής. Οι μετρήσεις μοναδιαίου κόστους εργασίας έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως για τις διεθνείς συγκρίσεις της ανταγωνιστικότητας κόστους.

Για μια ανάλυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας τουλάχιστον τρία συστατικά απαιτούνται : α) το ονομαστικό κόστος εργασίας ανά εργαζόμενο ή ανά ώρα εργασίας, β) ο όγκος παραγωγής ανά εργαζόμενο ή ανά ώρα και γ) η αναλογία της ισοτιμίας αγοραστικής δύναμης ως προς την ονομαστική συναλλαγματική ισοτιμία (Ζωγραφάκης και Καστέλλη, 2015:12). Μια σημαντική παρατήρηση που προκύπτει από τις συγκρίσεις των παρουσιάσεων των δημοσιονομικών δεικτών των χωρών είναι ότι η ανταγωνιστικότητα μιας υψηλόμισθης χώρας δεν απειλείται άμεσα από το χαμηλότερο κόστος εργασίας, αφού κυρίως στις χώρες με το χαμηλό κόστος

εργασίας παρατηρείται και χαμηλή παραγωγικότητα. Για τις χώρες της Ευρωζώνης διαπιστώνεται στη βιβλιογραφία (European Central Bank July, 2004) ότι δεν είναι τόσο το υψηλό κόστος εργασίας, αλλά η χαμηλή παραγωγικότητα που απειλεί την ανταγωνιστική θέση της περιοχής.

Επιπροσθέτως, τα επίπεδα μοναδιαίου κόστους εργασίας δεν είναι ίδια μεταξύ των χωρών, αφού υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις λόγω των βραχυπρόθεσμων μετακινήσεων στις σχετικές τιμές (σχετικές με τη διακύμανση της ονομαστικής συναλλαγματικής ισοτιμίας) και διαφορές στη βιομηχανική δομή. Στο σημείο αυτό είναι σκόπιμο να τονιστεί ότι μια αποκλειστική εστίαση στην παραγωγικότητα και το κόστος εργασίας δεν μπορεί να ερμηνεύσει επαρκώς τις διαφορές σε οικονομική απόδοση η μεταξύ των χωρών. Αρχικά, σε επίπεδο χωρών, είναι δύσκολο να αναλυθεί η ανταγωνιστικότητα, σύμφωνα με τα δεδομένα υπάρχει διάκριση μεταξύ των βιομηχανιών με και χωρίς ένα συγκριτικό πλεονέκτημα. Μια εστίαση στην εξειδίκευση προϊόντων με ισχυρή ή και εντεινόμενη διεθνή ζήτηση ή σε προϊόντα έντασης τεχνολογίας παρέχει τη δυνατότητα μετατροπής αυξημένων εξαγωγών με την προϋπόθεση ότι το εθνικό παραγωγικό και τεχνολογικό σύστημα δύναται στη δημιουργία συνθηκών μιας ανταγωνιστικής υπεροχής σε αυτά τα προϊόντα.

Παρά τους περιορισμούς του, ο έλεγχος του μοναδιαίου κόστους εργασίας είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για την τη μελέτη της ανταγωνιστικής επίδοσης μιας χώρας βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα. Το μοναδιαίο κόστος εργασίας ως μονάδα μέτρησης είναι ιδιαίτερα χρήσιμο όταν επιμερίζεται στα αποτελέσματα της παραγωγικότητας, του κόστους εργασίας και της σχετικής απόδοσης τιμών. Συνεπώς, μια πτώση στο μοναδιαίο κόστος εργασίας που επιτυγχάνεται μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας έχει πολύ διαφορετικές επιπτώσεις στην ποιότητα και αμοιβή της εργασίας από μια παρόμοια πτώση που οφείλεται σε μια περικοπή στις αμοιβές. Μια μεγάλη ενίσχυση είτε στην αμοιβή είτε στην παραγωγικότητα μπορεί να επιδράσει στην άλλη μεταβλητή με τέτοιο τρόπο ώστε η επιδιωκόμενη αλλαγή του μοναδιαίου κόστους εργασίας να μην επέλθει. Μια μακροχρόνια έμφαση σε χαμηλούς μισθούς δύναται να επιφέρει μη επιθυμητά αποτελέσματα στην παραγωγικότητα μιας χώρας με δεδομένα τη μη ύπαρξη κινήτρων για καινοτομία και επένδυση σε ανθρώπινο δυναμικό. Σαφώς μια ισορροπημένη στρατηγική που οδηγεί στη δημιουργία παραγωγικότερων και υψηλότερων μισθολογικά θέσεων εργασίας είναι ο τρόπος

προς τη βελτιωμένη ανταγωνιστικότητα που μπορεί να διατηρηθεί μακροπρόθεσμα (Γαλενιανός, 2015: 22).

Η εξέλιξη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στις χώρες της ζώνης του Ευρώ, η οποία αντανακλά τη μεταβολή των μισθών είναι μεγαλύτερη σε σχέση με τη βελτίωση της παραγωγικότητας. Από την εισαγωγή του ευρώ, η εξέλιξη του κόστους αυτού έχει όντως παρουσιάσει σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών της ζώνης του Ευρώ. Κατά την περίοδο αυτή, η σωρευτική αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε ορισμένες χώρες της ζώνης του Ευρώ, όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ιταλία, η Ιρλανδία και η Ελλάδα, υπήρξε σημαντικά υψηλότερη από τον μέσο όρο της ζώνης του Ευρώ. Στις οικονομίες αυτές ο πληθωρισμός βρίσκεται διαρκώς πάνω από τον μέσο όρο της ζώνης του Ευρώ. Άλλωστε, υπάρχουν χώρες όπως η Γερμανία και η Αυστρία, όπου η σωρευτική αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος κατά την ίδια περίοδο ήταν πολύ περιορισμένη, ενώ ο πληθωρισμός είναι χαμηλότερος από ότι στις υπόλοιπες χώρες της ζώνης του ευρώ (Γαλενιανός, 2015: 7).

Με το ενιαίο νόμισμα, η εξέλιξη του κόστους σε κάθε χώρα, όπως την απεικονίζει το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, διαδραματίζει βασικό ρόλο στον καθορισμό των μεταβολών της ανταγωνιστικότητας μεταξύ των κρατών- μελών της ζώνης του ευρώ. Αν σε μία χώρα το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αυξάνεται διαρκώς με ρυθμό ταχύτερο από τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ, προφανώς θα μειωθεί η ανταγωνιστικότητά της έναντι των άλλων κρατών – μελών αλλά και έναντι ανταγωνιστριών χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Επομένως, είναι εξαιρετικά σημαντικό για την οικονομική δραστηριότητα και την απασχόληση, οι χώρες να διατηρούν την ανταγωνιστικότητά τους, επηρεάζοντας ευνοϊκά την εξέλιξη του εγχώριου κόστους. Ωστόσο, οι εξαγωγικές επιδόσεις των χωρών της Ευρωζώνης όντως εξαρτώνται από την ανταγωνιστικότητά των τιμών, η οποία μπορεί να επηρεαστεί σημαντικά από τις σωρευτικές διαφορές πληθωρισμού και της μεταβολής κόστους μεταξύ των χωρών της ζώνης του ευρώ σε μία χρονική περίοδο, όπως έχει συμβεί κατά την περίοδο που ακολούθησε την εισαγωγή του Ευρώ. Στο παρελθόν, η ανταγωνιστικότητα μπορούσε να ανακτηθεί με την υποτίμηση του νομίσματος, η οποία εν μία νυκτί μείωνε μισθούς και τιμές σε σχέση με το εξωτερικό. Ωστόσο με την υιοθέτηση του ευρώ αυτή η επιλογή δεν ήταν πλέον εφικτή- και η εισροή κεφαλαίων συνέβη ακριβώς λόγω της απουσίας αυτής της επιλογής. Ως εκ τούτου, η

ανταγωνιστικότητα έπρεπε να ανακτηθεί μέσω της μείωσης των ονοματικών μισθών και των τιμών και μέσω της βελτίωσης της παραγωγικότητας μια διαδικασία που ονομάζεται «εσωτερική υποτίμηση». Αυτή η διαδικασία είναι αργή και μπορεί να είναι ιδιαίτερα επώδυνη για τις χώρες των οποίων οι οικονομίες χαρακτηρίζονται από εκτεταμένες δυσκαμψίες, όπως είναι η περίπτωση της περιφέρειας της Ευρωζώνης. Σε μεγάλο βαθμό, τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι περιφερειακές χώρες, αποτελούν αντανάκλαση αυτής της δυσκολίας (Γαλενιανός, 2015: 23).

Κεφάλαιο 2: Γενικό και Ειδικό πλαίσιο της Ευρωζώνης.

2.1 Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE) .

Η εικοσαετία 1970-1989 ήταν ιδιαίτερα δύσκολη για τους υπεύθυνους χάραξης της οικονομικής πολιτικής σε όλο τον κόσμο, οι οποίοι βρέθηκαν αντιμέτωποι με δύο πετρελαϊκές κρίσεις το 1973 και το 1979-1980. Ειδικότερα, στη δεκαετία του 1970, κυριαρχούσαν οι κεϋνσιανές ιδέες, οι οποίες έδιναν μικρότερη έμφαση στη σχέση ανάμεσα στη νομισματική πολιτική και τον πληθωρισμό. Μεταξύ 1979 και 1980 έγινε προσπάθεια να συγκρατηθεί, η αύξηση της προσφοράς του χρήματος, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η νέα πετρελαϊκή κρίση. Για το σκοπό αυτό αποφασίστηκε η άνοδος των επιτοκίων των καταθέσεων στις ΗΠΑ το Σεπτέμβριο του 1979 και πάλι όμως τα επιτόκια ήταν χαμηλότερα από τον πληθωρισμό με αποτέλεσμα να κινούνται σε αρνητικά επίπεδα. Η πολιτική αυτή ανατράπηκε το 1981 (Μούσης, 2008: 22).

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ενώ είχαν καταρρεύσει τα καθεστώτα του υπαρκτού σοσιαλισμού και η γερμανική επανένωση γινόταν πραγματικότητα συνειδητοποιήθηκε από όλους, η ανάγκη μεγαλύτερης εμβάθυνσης της οικονομικής και πολιτικής ενοποίησης της Ευρώπης. Επιπλέον, η ολοκλήρωση της Ενιαίας Εσωτερικής Αγοράς το 1992 δημιουργούσε τις προϋποθέσεις και κατά πολλούς την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός κοινού νομίσματος. Απόρροια αυτού του γεγονότος, είναι η υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, με την οποία δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση με τη μορφή που λειτουργεί κατά βάση έως σήμερα.

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ το 1992 προέβλεψε τη σταδιακή εγκαθίδρυση μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής βασισμένης σε ένα ενιαίο νόμισμα το οποίο θα διαχειρίζεται μια ενιαία και ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα. Σύμφωνα με τη Συνθήκη, ο βασικός στόχος της ενιαίας νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και η υποστήριξη των γενικών οικονομικών πολιτικών στην Κοινότητα, σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοιχτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό. Οι δράσεις αυτές των κρατών - μελών και της Κοινότητας συνεπάγονται την τήρηση των ακόλουθων κατευθυντήριων αρχών: σταθερές τιμές, υγιή οικονομικά, υγιείς νομισματικές συνθήκες και σταθερό ισοζύγιο πληρωμών (άρθρο 4ΣΕΚ).

Η ΟΝΕ είναι παιδί του Μάαστριχτ (Τσούκαλης, 2004: 239). Ορισμένα άρθρα της συγκεκριμένης Συνθήκης, καθώς και τα συνοδευτικά πρωτόκολλα, περιείχαν λεπτομερειακές ρυθμίσεις για τη μεταβατική περίοδο και το λεγόμενο τελικό στάδιο της ΟΝΕ. Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση, η οποία προβλέφθηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και ολοκληρώθηκε ως προς τα περισσότερα κράτη-μέλη με τη κυκλοφορία του Ευρώ είναι μία απόδειξη της συνέχειας της διαδικασίας της πολυεθνικής ολοκλήρωσης. « Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) είναι, λοιπόν, ότι πιο σημαντικό έχει συμβεί στη γηραιά ήπειρο αφότου έπεσε το Τείχος του Βερολίνου το 1989, αλλά και ότι πιο σημαντικό, από πολιτική και οικονομική άποψη έχει συμβεί στα πενήντα χρόνια ζωής που μετράει ήδη η πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση» (Τσούκαλης, 2004: 228).

« Ο δρόμος προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση και την υιοθέτηση του Ευρώ περιελάμβανε τέσσερα στάδια. Το πρώτο στάδιο είχε να κάνει με την θεσμική ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στα πλαίσια των Συνθηκών των Παρισίων και της Ρώμης, το δεύτερο με την δημιουργία του μηχανισμού του Ευρωπαϊκού «φιδιού», το τρίτο με την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος και το τέταρτο με τη δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ)» (Σκλιάς, Ρουκανάς και Μαρής, 2012: 191). Η δημιουργία της οικονομικής και νομισματικής ένωσης χωρίστηκε σε τρία στάδια.

Το πρώτο στάδιο, το οποίο άρχισε την 1^η Ιουλίου 1990 μαζί με την εφαρμογή της οδηγίας για την ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων σήμανε στην

πραγματικότητα την εκκίνηση της όλης διαδικασίας. Αυτή η φάση είχε σαν βασικούς στόχους την επίτευξη μιας πιο μεγάλης σύγκλισης μεταξύ των οικονομικών πολιτικών και μιας πιο στενής συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών συμπεριλαμβανομένης της μεγαλύτερης συνοχής μεταξύ των νομισματικών πρακτικών στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (Απόφαση 64/300 και 90/142).

Το δεύτερο στάδιο άρχισε την 1^η Ιανουαρίου του 1994 και τερματίστηκε στις 31 Δεκεμβρίου 1998. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Συνθήκη επέβαλλε στα κράτη μέλη να αποφεύγουν τα υπερβολικά δημοσιονομικά ελλείμματα και να θέσουν σε κίνηση τη διαδικασία για την ανεξαρτησία των κεντρικών τραπεζών έτσι ώστε η μελλοντική νομισματική ένωση να συγκεντρώνει κράτη με υγιή δημοσιονομική διαχείριση.

Ο Κανονισμός 3605/93 διευκρινίζει τους ορισμούς που αναφέρονται στη «διαδικασία για τα υπερβολικά ελλείμματα» (ΔΥΕ) συμπεριλαμβανομένου του ορισμού του δημόσιου χρέους και θεσπίζει κανόνες σύμφωνα με τους οποίους τα κράτη μέλη πρέπει να γνωστοποιούν τα σχετικά στοιχεία στην Επιτροπή, η οποία εκτελεί χρέη στατιστικής αρχής σχετικά με τη ΔΥΕ. Στα πλαίσια αυτά, η Συνθήκη απαγορεύει σε αυτές να παρέχουν στις κυβερνήσεις τη δυνατότητα υπεραναλήψεων ή οποιαδήποτε άλλου είδους πιστωτικές διευκολύνσεις, καθώς επίσης και να αγοράζουν απευθείας από τον εκδότη τους τίτλους του δημοσίου (άρθρο 101 ΣΕΚ).

Παράλληλα, η Συνθήκη ορίζει ότι απαγορεύεται κάθε μέτρο που θεσπίζει προνομιακή πρόσβαση των δημοσίων αρχών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εφόσον δεν υπαγορεύεται από λόγους προληπτικής εποπτείας (άρθρο/02 ΣΕΚ). Με αυτό τον τρόπο, η Συνθήκη επιδιώκει να θεσμοποιήσει ένα είδος δημοσιονομικού ελέγχου από την ίδια την αγορά. Γι' αυτόν τον σκοπό, ο κανονισμός 360/93 « προνομιακή πρόσβαση», «χρηματοπιστωτικά ιδρύματα», « λόγοι προληπτικής εποπτείας» και «δημόσιες επιχειρήσεις».

Στη συνέχεια και ενόψει του περάσματος στο τρίτο στάδιο, η Συνθήκη απαιτούσε την επίτευξη υψηλού βαθμού σταθερής σύγκλισης βάσει τεσσάρων κριτηρίων:

- 1) Ποσοστό πληθωρισμού που προσεγγίζει το αντίστοιχο ποσοστό των τριών κρατών-μελών με τις καλύτερες επιδόσεις από άποψη σταθερότητας τιμών.
- 2) Επίτευξη δημοσιονομικής κατάστασης χωρίς υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα, δηλαδή το δημόσιο έλλειμμα να μην υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ και το συνολικό δημόσιο χρέος αντίστοιχα το 60% του ΑΕΠ.
- 3) Σταθερή σύγκλιση αντανακλώμενη στα επίπεδα των μακροπρόθεσμων επιτοκίων και
- 4) Τήρηση των κανονικών περιθωρίων διακύμανσης του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος επί δύο τουλάχιστον χρόνια (άρθρο 121 ΣΕΚ)
- 5) και πρωτόκολλο σχετικά με τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος (Σκλιάς και Μαρής, 2014: 41).

Τελικά, το Συμβούλιο, κρίνοντας μετά από σύσταση της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος, σύμφωνα με το άρθρο 109, συμπέρανε ότι έντεκα κράτη –μέλη πληρούσαν τους απαραίτητους όρους για την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος την 1^η Ιανουαρίου 1999 (Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Ισπανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Αυστρία , Πορτογαλία και Φιλανδία). Τον Ιούλιο του 2000, το Συμβούλιο διαπίστωσε ότι και η Ελλάδα πληρούσε πλέον τα κριτήρια σύγκλισης και μπορούσε επομένως να υιοθετήσει το ενιαίο νόμισμα (Απόφαση 2000/427). Το Συμβούλιο είχε ήδη διαπιστώσει ότι η Σουηδία δεν πληρούσε τους απαραίτητους όρους για την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος γιατί δεν συμμετείχε στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Δεν εξέτασε αν το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία πληρούσαν τους όρους δεδομένου ότι και τα δύο κράτη είχαν κοινοποιήσει στο Συμβούλιο ότι δεν είχαν την πρόθεση να περάσουν στην τρίτη φάση της Ένωσης. Τέλος, οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών είναι μέλη του γενικού συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Το τρίτο στάδιο της ΟΝΕ άρχισε την 1^η Ιανουαρίου με τον αμετάκλητο καθορισμό των ισοτιμιών μεταξύ των νομισμάτων των συμμετεχουσών χωρών μεταξύ τους και με το ευρώ. Το ECU αντικαταστάθηκε με το ευρώ, το οποίο κατέστη πλέον αυτοτελές νόμισμα (άρθρο 123 ΣΕΚ). Τα συμμετέχοντα κράτη έχουν πλέον ενιαία νομισματική πολιτική και ενιαίο νόμισμα, το Ευρώ. Αυτές οι διαδικασίες ρυθμίζονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), η οποία αντικατέστησε το προσωρινό Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα και αποτελεί μαζί με τις κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών. (ΕΣΚΤ).

Πρωταρχικός στόχος του ΕΣΚΤ είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Επιπλέον, το ΕΣΚΤ στηρίζει τις κοινές οικονομικές πολιτικές που ορίζονται στο άρθρο 2ΣΕΚ. Οι κύριες αρμοδιότητες του ΕΣΚΤ είναι: να χαράζει και να εφαρμόζει τη νομισματική πολιτική της Κοινότητας, να διενεργεί πράξεις συναλλάγματος σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 111 ΣΕΚ, να κατέχει και να διαχειρίζεται τα επίσημα συναλλαγματικά διαθέσιμα των κρατών μελών και να προωθεί την ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών (άρθρο 105 ΣΕΚ). Η πολιτική των συναλλαγματικών ισοτιμιών έναντι των νομισμάτων τρίτων χωρών καθορίζεται από το Συμβούλιο μετά από διαβούλευση με την ΕΚΤ (άρθρο 111ΣΕΚ).

Η ΕΚΤ εκδίδει τους αναγκαίους κανονισμούς και λαμβάνει τις αναγκαίες αποφάσεις για την εκτέλεση των καθηκόντων που ανατίθενται στο ΣΕΤ (άρθρο 110 ΣΕΚ). Η ΕΚΤ έχει τις εξής εξουσίες (Τσακαλογιάννης, 2000: 210) :

- 1) Ορίζει τα ελάχιστα αποθεματικά των κεντρικών τραπεζών και τα επιτόκια επί των αποθεματικών αυτών.
- 2) Επιβάλλει σε επιχειρήσεις πρόστιμα και άλλες χρηματικές ποινές για παραβίαση των κανονισμών και των αποφάσεων της (Κανονισμός 2531/98 & 134/2002).
- 3) Συλλέγει στατιστικές πληροφορίες για την διεκπεραίωση των αποστολών της (Κανονισμός 2533/98).

Η ΕΚΤ έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέψει την έκδοση τραπεζογραμμάτων σε ευρώ μέσα στην Κοινότητα. Η ΕΚΤ και οι τράπεζες μπορούν

να εκδίδουν τέτοια τραπεζογραμμάτια (Απόφαση 2003/205) σε ευρώ, η ποσότητα των οποίων τελεί υπό έγκριση της ΕΚΤ (άρθρο 105 ΣΕΚ).

Το κεφάλαιο της ΕΚΤ (αρχικό 5 δις Ευρώ) κατέχεται από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες σύμφωνα με την κλείδα κατανομής σταθμισμένη με το δημογραφικό και οικονομικό βάρος κάθε κράτους μέλους. Οι εθνικές κεντρικές τράπεζες μεταβιβάζουν στην ΕΚΤ συναλλαγματικά διαθέσιμα αλλά εκτός από νομίσματα των κρατών μελών μέχρι ενός ορίου που τίθεται στο άρθρο 30.1 των καταστατικών του Ευρωπαϊκού Συστήματος κεντρικών τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας, αλλά η ΕΚΤ έχει τη δυνατότητα σε περίπτωση ανάγκης να ζητήσει από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες την περαιτέρω καταβολή συναλλαγματικών διαθέσιμων μέχρι ενός συμπληρωματικού ποσού που δεν θα υπερβαίνει τα 50 δις Ευρώ.

Τα όργανα λήψης αποφάσεων είναι το Διοικητικό Συμβούλιο και η Εκτελεστική Επιτροπή. Η πολιτική της διαμορφώνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, που απαρτίζεται από τους διοικητές των εθνικών τραπεζών των χωρών της Ευρωζώνης και από τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής. Η τελευταία που απαρτίζεται από τον πρόεδρο, τον αντιπρόεδρο και τέσσερα άλλα μέλη και διορίζεται με σύμφωνη γνώμη των κυβερνήσεων των κρατών –μελών θέτει σε εφαρμογή τη νομισματική πολιτική της ΕΚΤ και δίνει τις απαραίτητες οδηγίες στις εθνικές κεντρικές τράπεζες.

« Η ΕΚΤ έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα για την έκδοση νομίσματος. Ο δανεισμός προς τις κυβερνήσεις των κρατών – μελών καθώς και κάθε μορφής «νομισματικής χρηματοδότησης» απαγορεύεται όπως επίσης απαγορεύονται οποιασδήποτε μορφής «σωστικές παρεμβάσεις» και εγγυήσεις υπέρ των υπερχρεωμένων κυβερνήσεων και δημόσιων οργανισμών» (Τσούκαλης , 2004: 243-4).

Η πλήρης ανεξαρτησία της ΕΚΤ είναι ακρογωνιαίος λίθος της νέας νομισματικής πολιτικής. Κατά την γερμανική άποψη, χάρη στην ανεξαρτησία της Bundesbank, το νόμισμα είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για να αφήνεται στους πολιτικούς, οι οποίοι υπό την πίεση της ανεργίας, ξεχνούν τις κακές εμπειρίες του παρελθόντος και τίθενται στον πειρασμό να χειριστούν τη συναλλαγματική τιμή του

νομίσματος ή τα επιτόκια σαν εργαλείο ανάκαμψης της οικονομίας (Μούσης, 2008: 134). Το ζητούμενο είναι κατά πόσο ορισμένα κράτη – μέλη ήταν διατεθειμένα να εκχωρήσουν σε μια ομόσπονδη ΕΚΤ αρμοδιότητες στον ευαίσθητο τομέα της νομισματικής πολιτικής. Ο βασικότερος λόγος που η Βρετανία και η Δανία αρνήθηκαν να συμμετάσχουν στην ΟΝΕ είναι διότι θεωρούν ότι αυτή νομοτελειακά θα οδηγήσει στη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας με βασικό μοχλό την ΕΚΤ» (Τσακαλογιάννης, 2000: 108-9).

Η εισαγωγή του ευρώ ήταν ένα μεγάλο γεγονός για το διεθνές νομισματικό σύστημα που βασίζεται στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Η ΕΕ επιζήτησε και πέτυχε πρακτικές λύσεις για την εισαγωγή ενός σημαντικού διεθνούς νομίσματος στο σύστημα χωρίς να απαιτηθεί αλλαγή του καταστατικού του ΔΝΤ. Μ' αυτό το γεγονός το διοικητικό συμβούλιο του ΔΝΤ δέχθηκε να αποκτήσει η ΕΚΤ θέση παρατηρητή δίπλα του.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ στις 16 και 17 Ιουνίου 1997, εξέδωσε ψήφισμα στο οποίο διατυπώνονται οι δεσμεύσεις των κρατών -μελών, της Επιτροπής και του Συμβουλίου ως προς την υλοποίηση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, με το οποίο τα κράτη – μέλη δεσμεύονται να τηρούν τον μακροπρόθεσμο στόχο για μια ισοσκελισμένη ή πλεονασματική δημοσιονομική κατάσταση, που θα προβλέπεται στα εθνικά τους προγράμματα, να διορθώνουν τα υπερβολικά τους ελλείμματα το ταχύτερο δυνατόν, να δημοσιεύουν τις συστάσεις που γίνονται σύμφωνα με το άρθρο 104 ΣΕΚ . Επίσης, να μην επιδιώκουν την δυνατότητα εξαίρεσης από τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος εκτός εάν ευρίσκονται σε σοβαρή ύφεση χαρακτηριζόμενα από πτώση του πραγματικού ΑΕΠ κατά τουλάχιστον 0,75%.

Στις 23 και 24 Μαρτίου 2000, στην πρωτεύουσα της Πορτογαλίας, οι ηγέτες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέφρασαν ρητά την πρόθεση τους να καταστήσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση, μέχρι το 2010, «την πλέον ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία γνώσης παγκοσμίως, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή». Για να διευκολυνθεί η επίτευξη αυτού του στόχου, υιοθετήθηκε η Στρατηγική της Λισσαβόνας, η οποία περιλαμβάνει κατευθύνσεις οικονομικών και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων (Λιαργκόβας, 2007: 34).

Από την 1^η Ιανουαρίου 1999, ο Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΕΝΣ) αντικατέστησε το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα για να συνδέει τα νομίσματα των εκτός Ευρωζώνης κρατών με το ευρώ και να τα βοηθήσει να ακολουθήσουν πολιτική σταθερότητας και σύγκλισης με την προοπτική ένταξης τους μεταγενέστερα. Κατά ακολουθία, στα μεσάνυχτα της 1^{ης} Ιανουαρίου του 2002, τα εθνικά νομίσματα των δώδεκα κρατών της Ευρωζώνης έπαυσαν να ισχύουν και αντικαταστάθηκαν από το κοινό νόμισμα, το ευρώ. Υπήρχε μια μεταβατική περίοδος οκτώ εβδομάδων κατά την οποία τα εθνικά νομίσματα κυκλοφόρησαν ταυτόχρονα με το ευρώ. Η οργανωμένη επιχείρηση ομαλής μετάβασης στο ευρώ στέφθηκε με επιτυχία. Τα θεσμικά όργανα, όμως, δεν είχαν προβλέψει την κερδοσκοπική στρογγυλοποίηση στις τιμές των αγαθών και υπηρεσιών προς τα πάνω. Αυτό προκάλεσε και αύξησε τις πληθωριστικές πιέσεις πάνω στις ασταθείς οικονομίες ορισμένων κρατών.

Μία ενιαία αγορά χωρίς ενιαίο νόμισμα είναι εκτεθειμένη σε νομισματικούς και οικονομικούς κινδύνους. Στο νομισματικό πεδίο, λόγω της δυνατότητας υποτίμησης ή ανατίμησης ορισμένων νομισμάτων των κρατών μελών, υπάρχει συναλλαγματικός κίνδυνος στις πωλήσεις επί πιστώσει σε εταίρο άλλου κράτους μέλους. Πράγματι, μια μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών ακόμη και μικρή μπορεί να μεταβάλλει σημαντικά την ισορροπία των συμβάσεων μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Οι νομισματικές διακυμάνσεις μπορούν να παραβιάσουν τόσο τους εξαγωγή κεφαλαίων από τη χώρα τους, όσο και εκείνους οι οποίοι χρησιμοποιούν χρηματοδοτικές πηγές της χώρας προορισμού (Μούσης, 2008: 124-125).

Στο στάδιο της τελωνειακής ένωσης οι μεταβολές των συναλλαγματικών τιμών είναι εφικτές και, μέχρι ένα σημείο, επιθυμητές, γιατί τα κράτη μέλη διατηρούν την αυτονομία των οικονομικών πολιτικών τους και μπορούν χάρη σε αυτές τις μεταβολές να προσαρμόσουν τις οικονομίες τους στις νέες συνθήκες του ανταγωνισμού μεταξύ τους και με τον υπόλοιπο κόσμο. Στο στάδιο της κοινής αγοράς, όμως οι μεταβολές των συναλλαγματικών τιμών γίνονται όλο και πιο ενοχλητικές για τους εταίρους. Ενώ ίσοι όροι ανταγωνισμού πρέπει να ισχύουν σε μια κοινή αγορά, η υποτίμηση του νομίσματος ενός κράτους μέλους μπορεί να προσκομίσει ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις, ενώ η ανατίμηση του νομίσματος ενός άλλου κράτους μέλους μπορεί να παρενοχλήσει τις εξαγωγές του.

Επίσης, τίθεται το πρόβλημα της μη εναρμόνισης των επιταγών της κοινής αγοράς με τις συγκυριακές πολιτικές των κρατών. Για να ταυτιστούν οι συνθήκες μιας κοινής αγοράς, πρέπει να εκλείψουν οι συναλλαγματικές μεταβολές, που διαταράσσουν τις εμπορικές συναλλαγές και τις επενδύσεις. Για να εδραιώσουν μια νομισματική ένωση, τα κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς οφείλουν να καθορίσουν τις συναλλαγματικές ισοτιμίες για τα νομίσματα τους ή να υιοθετήσουν ένα κοινό νόμισμα γεγονός που υλοποιήθηκε με την Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 (Μούσης, 2008: 124-125).

Αντίθετα από τη νομισματική πολιτική, τα κράτη μέλη της ΟΝΕ διατηρούν την τελική ευθύνη της οικονομικής πολιτικής τους. Οφείλουν, όμως να δρουν σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό, να θεωρούν τις οικονομικές τους πολιτικές θέμα κοινού ενδιαφέροντος και να τις ασκούν έτσι ώστε να συμβάλλουν στην υλοποίηση των στόχων της Κοινότητας (άρθρο 98 και 99 ΣΕΚ). Έτσι, η κοινή οικονομική πολιτική συμπληρώνει την ενιαία νομισματική πολιτική.

Το πεδίο όμως με τις περισσότερες προστριβές παραμένει η δημοσιονομική πολιτική των κρατών. Συγκεκριμένα, ο Προϋπολογισμός είναι η πιο χαρακτηριστική εκδήλωση της εθνικής κυριαρχίας στο οικονομικό επίπεδο. Από την πλευρά των δαπανών, ο προϋπολογισμός επηρεάζει άμεσα τις δημόσιες επενδύσεις και έμμεσα τις ιδιωτικές. Αντιστοίχως, από την πλευρά των εσόδων, ο προϋπολογισμός ενεργεί επί της αποταμίευσης και της κυκλοφορίας του χρήματος. Από το τρίτο στάδιο της ΟΝΕ, οι δημοσιονομικές πολιτικές των κρατών – μελών διέπονται από τρεις κανόνες (Τσακαλογιάννης, 2000: 209):

- 1) Απαγόρευση των υπεραναλήψεων ή οποιονδήποτε άλλου είδους πιστωτικών διευκολύνσεων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) ή από κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών προς δημόσιες αρχές (άρθρο 101 ΣΕΚ).
- 2) Απαγόρευση κάθε μέτρου που θεσπίζει προνομιακή πρόσβαση των δημόσιων αρχών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (άρθρο 102 ΣΕΚ).

- 3) Ούτε η Κοινότητα ούτε τα κράτη – μέλη ευθύνονται για τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν οι αρχές, οι οργανισμοί ή οι δημόσιες επιχειρήσεις ενός κράτους- μέλους (άρθρο 103ΣΕΚ).

Υπό αυτό το πρίσμα, η Επιτροπή πρέπει να παρακολουθήσει την τήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας με βάση τα εξής δύο κριτήρια:

- 1) Κατά πόσο ο λόγος του προβλεπόμενου ή υφιστάμενου δημοσιονομικού ελλείμματος προς το Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (δηλαδή η συνολική αξία όλων των τελικών αγαθών που παράχθηκαν εντός μιας χώρας σε διάστημα ενός έτους) εκτός και αν, ο λόγος αυτός σημειώνει ουσιαστική και συνεχή πτώση και έχει φτάσει σε επίπεδο παραπλήσιο της τιμής αναφοράς, είτε η υπέρβαση της τιμής αναφοράς είναι απλώς έκτακτη και προσωρινή.
- 2) Κατά πόσο ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπερβαίνει μια τιμή αναφοράς της τάξεως του 60% του ΑΕΠ, εκτός εάν ο λόγος μειώνεται επαρκώς και πλησιάζει την τιμή αναφοράς με ικανοποιητικό ρυθμό (άρθρο 104 ΣΕΚ και πρωτόκολλο σχετικά με τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος).

Αν ένα κράτος μέλος δεν εκπληρώνει τους όρους των κριτηρίων ή ενός από αυτά, η Επιτροπή συντάσσει έκθεση λαμβάνοντας υπόψη τους σχετικούς παράγοντες. Το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία αποφασίζει εάν υφίσταται ή όχι υπερβολικό έλλειμμα. Εάν αποφασίσει ότι υπάρχει, απευθύνει συστάσεις στο εν λόγω κράτος προκειμένου να τερματίσει την κατάσταση αυτή. Σε περίπτωση αδράνειας του τελευταίου, το Συμβούλιο μπορεί αρχικά να ανακοινώσει δημόσια τις συστάσεις του και στη συνέχεια να αποφασίσει με έκτακτη ειδική πλειοψηφία να επιβάλλει ορισμένα μέτρα στο απείθαρχο κράτος – μέλος (άρθρο 104ΣΕΚ). Επίσης, έχει την δυνατότητα να απαιτήσει να δημοσιεύσει πρόσθετες πληροφορίες, τις οποίες ορίζει το Συμβούλιο, προτού εκδώσει ομολογίες και χρεόγραφα, να καλέσει την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων να αναθεωρήσει την πολιτική δανεισμού που ασκεί έναντι του εν λόγω κράτους, ή ακόμα να επιβάλλει πρόστιμα. Η πρώτη φορά που το Συμβούλιο διαπίστωσε υπερβολικό έλλειμμα σε κράτος – μέλος της Ευρωζώνης ήταν τον

Νοέμβριο 2002 στην Πορτογαλία. Ακολούθως, στη Γερμανία (2003), Γαλλία (2003), Ελλάδα (2004), Ηνωμένο Βασίλειο (2006).

Το κύριο μέσο χρηματοοικονομικής αλληλεγγύης της Κοινότητας είναι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ). Το άρθρο 267 ΣΕΚ δηλώνει ότι η ΕΤΕ έχει σαν αποστολή να συμβάλει στην ισόρροπη ανάπτυξη της Κοινότητας και την υλοποίηση των πολιτικών της, προσφεύγοντας στην κεφαλαιαγορά και στους ίδιους της πόρους. Χάρη στην υψηλή πίστη που απολαμβάνει, δανείζεται με τους καλύτερους όρους στις κεφαλαιαγορές του κόσμου και επαναδανείζει στα κράτη – μέλη και στους ειδικούς χρηματοδοτικούς οργανισμούς, οι οποίοι μοιράζουν αυτά τα δάνεια. Η ΕΤΕ δεν παρέχει μειώσεις επιτοκίων και αποτελεί μια κύρια πηγή χρηματοδότησης νέων βιομηχανικών δραστηριοτήτων ή υψηλής τεχνολογίας σε διάφορους κλάδους. Συμβάλλει στη δημιουργία διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, ενέργειας και τηλεπικοινωνιών, στην ενίσχυση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας, στην προστασία του περιβάλλοντος και στη συνεργασία για την ανάπτυξη τρίτων χωρών (Τσακαλογιάννης, 2000: 2011).

2.2 Οφέλη και κόστη του κοινού νομισματικού χώρου της Ευρωζώνης

Η παγκόσμια οικονομία στη σύγχρονη εποχή είναι αντιμέτωπη με τη χειρότερη ύφεση της μεταπολεμική περιόδου, με το ρυθμό ανάπτυξης να μειώνεται σημαντικά το 2009 και να συνεχίζεται εξίσου τα επόμενα χρόνια. Η κρίση επηρεάζει όλες ανεξαιρέτως τις χώρες, πλούσιες και φτωχές, καμία χώρα δεν μπορεί να αποφύγει την προσγείωση της οικονομίας της στα νέα δεδομένα, απλώς διαφέρει ο βαθμός της αρνητικής επίπτωσης ανά κράτος. Το σημείο καίριας απαρχής της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης ήταν – χρονικά – σύντομο, από την κατάρρευση της Lehman Brothers στις 15 Σεπτεμβρίου 2008 έως την ημέρα που το αμερικάνικο χρηματιστήριο έφτασε στο χαμηλότερο σημείο του στις 9 Μαρτίου 2009 (Χαρδούβελης, 2009: 26). Η κρίση του Ευρώ, η οποία βρίσκεται στο επίκεντρο της νέας οικονομικής δίνης περιέχει προβληματικό δημόσιο χρέος στην Ελλάδα και σε άλλες ευάλωτες χώρες και εύθραυστες ευρωπαϊκές τράπεζες, οι οποίες κατέχουν ένα μεγάλο μέρος της οφειλής αυτής. Ως αποτέλεσμα των προβλημάτων στην Ευρώπη, η παγκόσμια οικονομία έχει γίνει ακόμη πιο εκτεθειμένη στα τρία συγκεκριμένα

προβλήματα. Εν συνεχεία, μπορεί η διόγκωση του δημοσίου χρέους να είναι ο προφανέστατος λόγος της ευρωπαϊκής κρίσης, όμως οι πραγματικές αιτίες είναι βαθύτερες, μέσω της έλλειψης της ανταγωνιστικότητας, που έχει συνδεθεί με την υιοθέτηση του ευρώ σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ισπανία (GIIPS).

Ο μέσος όρος του πληθωρισμού στην Ευρωζώνη κινήθηκε σε χαμηλά επίπεδα, λίγο πολύ σύμφωνα με τον στόχο της νομισματικής σταθερότητας (De Grauwe, 2009). Στις επί μέρους, όμως χώρες της ΟΝΕ, οι ρυθμοί ετήσιας μεταβολής των τιμών διέφεραν σημαντικά, παρά την τάση για σύγκλιση των επιπέδων τιμών προ της εντάξεως, με ταχύτερη αύξηση των τιμών των χωρών της περιφέρειας. Αυτό είχε ως συνέπεια να χάνουν σε ανταγωνιστικότητα τιμών εντός της ΟΝΕ οι χώρες με συγκριτικά υψηλότερο πληθωρισμό, όπως η Ελλάδα και άλλες χώρες της περιφέρειας και να κερδίζουν οι χώρες με συγκριτικά χαμηλότερο, όπως οι βόρειες χώρες. Συνεπώς, οι εν λόγω διαφορές συνέβαλαν στην αύξηση των ελλειμμάτων των ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών σε χώρες όπως η Ελλάδα και στην αύξηση των πλεονασμάτων των χωρών του Βορρά.

Η πραγματική ανατίμηση του ευρώ ήταν υψηλότερη από την ονομαστική για τις χώρες της περιφέρειας, επιβαρύνοντας έτσι τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών τους και ευνοώντας τις αντίστοιχες εισαγωγές. Η συγκριτικά ταχύτερη αύξηση των τιμών στις χώρες της περιφέρειας έχει, αν και με διαφοροποιήσεις, πολλαπλά αίτια, όπως την ταχύτερη οικονομική μεγέθυνση λόγω του αναφερθέντος φθηνού δανεισμού και των ξένων επενδύσεων, την υψηλή αύξηση των αμοιβών εργασίας, τα υψηλά κέρδη, τα οποία σε ορισμένες χώρες, όπως η Ελλάδα, οφείλονται και στον μειωμένο εσωτερικό ανταγωνισμό, την εναρμόνιση των επιπέδων τιμών των μικρών χωρών με τα υψηλότερα επίπεδα των ισχυρών οικονομιών. Συνεπώς, λανθασμένες εθνικές οικονομικές πολιτικές και οικονομικές δυναμικές της νομισματικής ένωσης προκάλεσαν μείωση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειακών χωρών και επιδείνωση των προβλημάτων εξωτερικού εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών των χωρών αυτών (Κότιος και Παυλίδης, 2012: 180).

Η ένταξη στο ευρώ, εξαλείφοντας την υποτίμηση του νομίσματος από τις μακροοικονομικές στρατηγικές, κατέστησε τις μεταρρυθμίσεις για την βελτίωση της παραγωγικότητας το μόνο μέσο για την ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας. Οι

μεταρρυθμίσεις αυτές που είχαν πολιτικό κόστος και είχαν αποφευχθεί κατά τον παρελθόν, αναμενόταν ότι θα ανεβάσουν το βιοτικό επίπεδο των χωρών του Νότου και ειδικότερα την περίπτωση της Ελλάδος στο αντίστοιχο των χωρών του Βορρά (Γαλενιανός, 2015: 18).

Παράλληλα, μετά την επανένωση της η Γερμανία υφίστατο μια ιστορική μεταμόρφωση ώστε να γίνει ο μεγαλύτερος εξαγωγέας στον κόσμο. Όλες οι βόρειες οικονομίες της Ευρώπης αποκόμισαν τα οφέλη της διευρυνόμενης αγοράς και του μειωμένου ανταγωνισμού που πρόσφεραν οι GIPS. Αλλά το μοντέλο ανάπτυξης στις νότιες χώρες ήταν εξ' ολοκλήρου λανθασμένο. Πλέον, μετά την κατάρρευση της οικονομικής ανάπτυξης και της σηματοδότησης της αποτυχίας για τον οικονομικό ευρωπαϊκό χώρο, οι κυβερνήσεις οφείλουν να συρρικνώσουν τον ίδιο τους τον εαυτό. Τα κράτη έχουν εγκλωβιστεί σε ένα σημείο μηδέν προσπαθώντας να ασκήσουν αναποτελεσματική οικονομική πολιτική στο πλαίσιο της ONE και από την άλλη, να κατευνάσουν τις διογκωμένες εσωτερικές, κοινωνικές προστριβές εξαιτίας των επαχθών ημιμέτρων.

Αποτελεί κοινή αποδοχή, ότι η ΕΕ διακατέχεται από πραγματικό έλλειμμα επικοινωνίας μεταξύ των μελών της. Τα επωφελούμενα βόρεια κράτη αρνούνται να παρέχουν την απαραίτητη βοήθεια στους αδύναμους κρίκους της ευρωπαϊκής αλυσίδας. Οι κυβερνήσεις και τα έθνη της ηπείρου έχουν εισέλθει σε ένα φαύλο κύκλο συζητήσεων, ημίμετρων εξαγγελιών και εν τέλει πασιφανούς αδυναμίας εφαρμογής των συμφωνιών που υπογράφονται ανά καιρούς. Τίθενται συνεχώς ερωτήματα για το μέλλον όχι μόνο της ONE αλλά και της ίδιας της ΕΕ.

Το σύστημα διακυβέρνησης της ONE εμφάνιζε εξαρχής πολλαπλές δομικές αδυναμίες, οι οποίες επισημάνθηκαν έγκαιρα από πολλούς ερευνητές. Η ONE (Οικονομική και Νομισματική Ένωση) αποτελεί πραγματικό πείραμα *in vivo* για τους οικονομολόγους και τους κοινωνικούς επιστήμονες προσφέροντας τους μια πρωτόγνωρη ευκαιρία να δοκιμάσουν στην πράξη τις θεωρίες τους και να ελέγξουν την ενδεχόμενη εγκυρότητα τους (Τσούκαλης, 2004: 229).

Όταν οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων των κρατών - μελών υπέγραψαν την συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 δεν ήταν όλοι εξίσου ενθουσιώδεις για το σχέδιο. Αυτό ίσως και να μην ήταν τόσο τραγικό, ειδικά αν αναλογιστεί κανείς ότι το

βασικότερο πρόβλημα με Μάαστριχτ ήταν ότι προσπάθησαν οι Δώδεκα να βάλουν στην κλίση του Προκρούστη την ΕΚ και επεδίωξαν να πετύχουν σε ένα χρόνο ότι ουσιαστικά δεν είχαν κατορθώσει σε σαράντα (Τσακαλογιάννης, 1996: 169).

Σήμερα, είκοσι τρία χρόνια από τη διαπραγμάτευση του Μάαστριχτ και δεκατρία χρόνια από την εμφάνιση του Ευρώ, η Οικονομική και Νομισματική Ένωση στην Ευρώπη έχει περάσει πλέον πολλά στάδια. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είναι ένα καθιερωμένο ίδρυμα απολαμβάνοντας παρόμοια επίπεδα αξιοπιστίας στην χρηματοοικονομική κοινότητα με εκείνα των κεντρικών τραπεζών. Έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο σύστημα δίαυλων επικοινωνίας και πρακτικών υπευθυνότητας ενώ το ευρώ έχει καθιερωθεί επιτυχώς και έχει κερδίσει έδαφος ως ένα από τα κορυφαία νομίσματα στον κόσμο. Όμως, τα τεχνικά και θεσμικά επιτεύγματα της ΟΝΕ είναι μόνο η αναγκαία προϋπόθεση για τη συνολική επιτυχία της. Η επαρκής συνθήκη συνεπάγεται την εκτεταμένη αποδοχή των συνεπειών που προκαλούνται από την ΟΝΕ και σε άλλους τομείς της χάραξης της οικονομικής πολιτικής στα κράτη-μέλη. Σύμφωνα, με τον H. Van Rompuy, η επικράτηση του κοινού νομίσματος δεν συνεπαγόταν και κοινές πολιτικές για τα κράτη-μέλη.

Η ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων, ωστόσο, αποδεικνύει ότι η πραγματική κατάσταση αποκλίνει αισθητά από την απαιτούμενη, πράγμα που σημαίνει ότι η ΟΝΕ τόσο σε απόλυτους όσο και σε σχετικούς όρους (δηλαδή σε σχέση με άλλες ολοκληρωμένες περιοχές όπως οι ΗΠΑ και ο Καναδάς), δεν συγκροτεί μια «άριστη νομισματική περιοχή» (Μαριολής και Σταμάτης, 1999: 124). Σύμφωνα, με τον Τσακαλογιάννη δεν χρειάζονται ιδιαίτερες γνώσεις στην οικονομική θεωρία για να διαπιστώσει κανείς ότι ταυτόχρονη προαγωγή του στόχου της νομισματικής σταθερότητας και της οικονομικής ανάπτυξης δεν είναι απλή υπόθεση.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ έχει δημιουργήσει μια συγκεκριμένη αρχιτεκτονική οικονομικής πολιτικής για τη διακυβέρνηση της ΟΝΕ. Η αχίλλειος πτέρνα της αρχιτεκτονικής αυτής είναι ο διαχωρισμός που θεσμοθετεί στην άσκηση της δημοσιονομικής και της νομισματικής πολιτικής στην Ευρωζώνη. Ο διαχωρισμός αυτός οφείλεται στην αντίθεση που δημιουργεί η συνύπαρξη ενός κοινού νομισματικού συστήματος με τις διαφορετικές εθνικές δημοσιονομικές αρχές. Οι αγορές γνωρίζουν την αχίλλειο πτέρνα της Ευρωζώνης, δηλαδή γνωρίζουν ότι το

μεγαλύτερο μέρος των δημοσίων δαπανών είναι αποκεντρωμένο, πραγματοποιείται από τις εθνικές κυβερνήσεις, οι οποίες είναι ανίκανες να χρηματοδοτήσουν τις δανειακές υποχρεώσεις με έκδοση νέου χρήματος και, επίσης, ότι δεν υπάρχει λειτουργικός και αποτελεσματικός ευρωπαϊκός μηχανισμός χρηματοδότησης μια χώρας που αντιμετωπίζει κρίση χρέους (Αργεΐτης και Κορατζάνης, 2011: 87,188).

Η ΟΝΕ δεν είναι παρά μια κραυγαλέα περίπτωση οικονομικής ολοκλήρωσης με απώτερο στόχο την πολιτική ολοκλήρωση και τη δημιουργία Ευρωπαϊκού υπερκράτους. Η πολιτική βούληση υπήρξε ανύπαρκτη και το απομένον ζητούμενο φαίνεται να είναι κατά πόσο η ΟΝΕ ήταν οικονομικά βιώσιμη. Τα οικονομικά της Ένωσης συζητούνται έντονα μεταξύ των οικονομολόγων. Καταρχάς, υπάρχει διάσταση απόψεων για τον αν τα πλεονεκτήματα που προσφέρει το κοινό Ευρωπαϊκό νόμισμα είναι πιο σημαντικά από τα μειονεκτήματα λόγω της εγκατάλειψης ισχυρών μηχανισμών άσκησης πολιτικής σε εθνικό επίπεδο. Κατά τον Τσούκαλη, αλλιώς τίθεται το ζήτημα για μια χώρα όπως το Βέλγιο, και αλλιώς για μια χώρα όπως το Η.Β, καθώς και ο βαθμός «ανοίγματος» της εθνικής οικονομίας είναι ένας από τους κρίσιμους παράγοντες. Η Ε.Ε απέχει πολύ από το να είναι μια «βέλτιστη νομισματική ζώνη», αν και θα μπορούσε να εξελιχθεί στο μέλλον σε κάτι παρόμοιο. Η Ευρωπαϊκή οικονομία δεν είναι αρκετά ομοιογενής γιατί οι επιμέρους χώρες του Νότου υπόκεινται σε ασυμμετρικούς κραδασμούς ενώ ταυτόχρονα υπάρχει έλλειμμα μηχανισμών προσαρμογής (όπως ελαστικές αγορές εργασίας, υψηλή εργασιακή κινητικότητα, ή εκτεταμένες μεταβιβάσεις πόρων).

Σύμφωνα με τον Hall, η ΟΝΕ «κτίστηκε» με μια βασική ασυμμετρία: οι Βόρειες ευρωπαϊκές πολιτικές οικονομίες εισήλθαν στην ΟΝΕ με θεσμικά πλαίσια, θετικά προσαρμοσμένα στις στρατηγικές για την ανάπτυξη των εξαγωγών αναφορικά με τις Νότιες οικονομίες που εντάχθηκαν με αρνητικά θεσμικά πλαίσια για τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό. Η ΟΝΕ και όλες οι ατέλειες της είναι σε μεγάλο βαθμό απόρροια της εποχής της ως προς την πολιτική σκοπιμότητα και τις οικονομικές ιδέες (Τσούκαλης, 2004: 246). Από την πλευρά της Γερμανίας, η δημιουργία της ΟΝΕ ήταν ο καλύτερος τρόπος για την υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας στη βάση των νεοφιλελεύθερων αρχών των ανοικτών αγορών, του ελεύθερου εμπορίου και της αντιπληθωριστικής νομισματικής πολιτικής (Μαρής, 2014: 16). Η δημιουργία της ΕΚΤ και μετέπειτα του Συμφώνου Σταθερότητας και

Ανάπτυξης (ΣΣΑ), ήταν ο τρόπος προώθησης αυτών των ίδιων στόχων, όπως μονιμοποιήθηκε από τη μονεταριστική επανάσταση και την κυριαρχία της έναντι του Κεϋνσιανισμού (McNamara, 1998). Οι γερμανικές επιδιώξεις μέσω των μονεταριστικών ιδεών, της σταθερότητας των τιμών και της ανεξαρτησίας της ΕΚΤ στόχευαν στην αύξηση των εξαγωγών του και στην ανάπτυξη της γερμανικής οικονομίας (Μαρής, 2014: 16). Το λεγόμενο «Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης» πρακτικά εκμηδενίζει τους βαθμούς ελευθερίας των εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών και ο αναδιανεμητικός ρόλος του κοινοτικού προϋπολογισμού είναι οριακός.

Παρά τον απολογητικό χαρακτήρα της κυρίαρχης θεωρίας (ακόμα και αν η ΟΝΕ συνιστούσε μια «άριστη νομισματική περιοχή», τίποτε δεν θα απέκλειε το ξέσπασμα οικονομικών κρίσεων στο εσωτερικό της), αρκεί η εφαρμογή της για να αποδειχτεί ότι η διαμόρφωση μιας ευέλικτης αγοράς εργασίας συνιστά πλέον το μοναδικό θεμέλιο της ΟΝΕ (Μαριόλης και Σταμάτης, 1999: 125). Η συζήτηση για το «δημοκρατικό έλλειμμα» της ΟΝΕ ξεκίνησε αρκετά χρόνια πριν από την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος και επικεντρώθηκε, κυρίως, στο ζήτημα του εάν οι αρχιτέκτονες της ΟΝΕ ήταν ορθοί στην επίλυση των προβλημάτων συλλογικής δράσης σε μια Νομισματική Ένωση με τη δημιουργία ενός αυστηρά σχεδιασμένου συστήματος κανόνων. Ενώ προέκυψε ευρεία συμφωνία σχετικά με τη φύση του πραγματικού νομικού και θεσμικού πλαισίου, εξακολουθεί να υπάρχει διαφωνία σχετικά με την καταλληλότητα του πλαισίου αυτού.

Η δύσκολη δημοσιονομική κατάσταση που διαμορφώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο καθίσταται για τα κράτη της ΕΕ εντονότερη ως συνέπεια του δημοσιονομικού πλαισίου που διέπει την ΟΝΕ και την Ευρωζώνη, οδηγώντας ταχύτατα και σε δημοσιονομική κρίση (Μενδρινού, 2012: 617). Οι τρέχουσες εξελίξεις δείχνουν ότι η ΕΕ έχει ένα μεγάλο πολιτικό ρίσκο. Ο συνδυασμός της απώλειας εθνικής νομισματικής πολιτικής και της απουσίας μηχανισμού χρηματοδότησης εθνικών κρατικών ελλειμμάτων περιορίζει δραστικά τη δυνατότητα της Ευρωζώνης να αντιδράσει σε μια ασύμμετρη κρίση.

Στην περίπτωση διάχυσης της δημοσιονομικής κρίσης μιας χώρας στο εσωτερικό της Ευρωζώνης, είναι αβέβαιη η βιωσιμότητα του ίδιου του Ευρώ. Η Ευρωζώνη είναι σήμερα σε δυσχερή θέση γιατί δεν φαίνεται να έχει γίνει αντιληπτό

το μέγεθος της θεσμικής ανεπάρκειας που δημιουργεί η Συνθήκη του Μάαστριχτ για την αποτελεσματική αντιμετώπιση τέτοιων κρίσεων. Η απουσία κοινής δημοσιονομικής πολιτικής αποτελεί θεμελιακό εμπόδιο στην αντιμετώπιση της τρέχουσας κρίσης. Η διατηρησιμότητα της ΟΝΕ και των χωρών-μελών της μέσα σε αυτήν, προϋποθέτει μηχανισμούς διαχείρισης ασύμμετρων διαταραχών.

Η υπερεθνικοποίηση της νομισματικής πολιτικής, οι θεσμικοί και πραγματικοί περιορισμοί στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής και η εξαφάνιση της εθνικής συναλλαγματικής πολιτικής εντός της Ευρωζώνης αποδυνάμωσαν την παρεμβατική ικανότητα των κρατών – μελών. Παρά τους όποιους περιορισμούς, η δημοσιονομική, η εισοδηματική και η κοινωνική πολιτική παραμένουν στην αρμοδιότητα των κρατών-μελών. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται όξυνση του εθνικού ανταγωνισμού στην άσκηση των πολιτικών αυτών και, συνεπώς, μείωση της δυνατότητας των κρατών μελών για αυτοδύναμη εθνική πολιτική (Κότιος, Γαλανός και Ρουκανάς, 2012: 5).

Παρενθετικά, η οικονομική θεωρία των κοινών νομισμάτων προέρχεται από την παραδοσιακή θεωρία των βέλτιστων νομισματικών περιοχών, η οποία διατυπώθηκε πρώτα από τον Mundel (1961). Όταν ένα έθνος εγκαταλείπει το εθνικό νόμισμα του και υιοθετεί το νόμισμα κάποιας ευρύτερης περιοχής παύει να ελέγχει την νομισματική πολιτική του. Ο Mundel μελέτησε κάτω από ποιες περιστάσεις αυτό το κόστος ελαχιστοποιείται και υποστήριξε ότι όταν υπάρχει τέλεια κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών, η υιοθέτηση ενός κοινού νομίσματος έχει το μικρότερο κόστος για τη χώρα που το υιοθετεί. Σύμφωνα με την θεωρία των άριστα νομισματικών περιοχών περιγράφονται τα κέρδη και οι ζημιές από τη συμμετοχή μιας χώρας σε μια βέλτιστη περιοχή νομίσματος.

Επίσης, η μείωση του κόστους συναλλαγής ωφελεί τις επιχειρήσεις καθώς επίσης και τους καταναλωτές που επιλέγουν να ταξιδέψουν μεταξύ των χωρών και αντιπροσωπεύει το πιο προφανές κέρδος μιας νομισματικής Ένωσης. Ένα κοινό νόμισμα καταργεί τις δαπάνες συναλλαγής που προκύπτουν κατά την μετατροπή των νομισμάτων. Όσο υψηλότερο το εμπόριο και όσο περισσότερες επενδύσεις πραγματοποιούνται μεταξύ των χωρών τόσο μεγαλύτερο το κέρδος από τις μειωμένες δαπάνες συναλλαγής. Εντούτοις, όταν εισάγεται ένα κοινό νόμισμα, οι τράπεζες και άλλοι οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στην αγορά συναλλάγματος έχουν μια

απώλεια από τις προμήθειες επί των συναλλαγών που πραγματοποιούνται στην αγορά αυτή. Ένα κοινό νόμισμα μειώνει, επίσης τον κίνδυνο αβεβαιότητας όσον αφορά τις μετακινήσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Αναφορικά με το κόστος όταν μια χώρα εγκαταλείπει το εθνικό της νόμισμα, ταυτόχρονα, παραιτείται ενός εργαλείου οικονομικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, μια χώρα που ανήκει σε μια νομισματική ένωση, δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τη συναλλαγματική ισοτιμία του νομίσματος της, ως μέσο για την προστασία της από τις οικονομικές διαταραχές. Είναι εύλογο, ότι σε μια Νομισματική Ένωση οι ευημερούσες περιοχές είναι εκείνες των οποίων οι οικονομίες συνδέονται στενά μέσω του εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών και της κινητικότητας των συντελεστών παραγωγής. Ο υπολογισμός του κόστους-οφέλους από μία Νομισματική Ένωση επηρεάζεται πολύ από το βαθμό της ακαμψίας των τιμών και των μισθών και ενδείκνυται μόνο για οικονομίες με ευέλικτες αγορές, κινητικότητα εργασίας, προϋποθέσεις που δεν ισχύουν για την περίπτωση της Ελλάδας.

Κεφάλαιο 3: Η περίπτωση της Ελλάδας

Η ελληνική ένταξη μέσα στα πλαίσια της Ευρωζώνης ήταν μια πολιτική απόφαση (Σκλιάς, Ρουκανάς και Μαρής, 2012: 248). Την 1.1.2001 η Ελλάδα εντάχθηκε στην Ευρωζώνη μετά από μια συλλογική προσπάθεια προσαρμογής για την επίτευξη των όρων σύγκλισης της Συνθήκης για την ΕΕ (Μάαστριχτ, 1992) (Κότιος και Παυλίδης, 2012: 202). Καταρχάς, η Ελλάδα εντάχθηκε στην Ευρωζώνη απολύτως απροετοίμαστη. Η επίτευξη των κριτηρίων σύγκλισης επιδιώχθηκε μέσω μιας μακροοικονομικής πολιτικής προσαρμογής που στηρίχθηκε, κυρίως, στα υψηλά εσωτερικά πραγματικά επιτόκια, στην αύξηση των φορολογικών εσόδων και στη σκληρή δραχμή. Η τελική ισοτιμία της δραχμής έναντι του Ευρώ υπήρξε υπερτιμημένη, με συνέπεια την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ με μόνιμο ανταγωνιστικό μειονέκτημα. Αναμφισβήτητο, όμως γεγονός είναι ότι η χώρα εντάχθηκε με ένα υπερβολικά υψηλό δημόσιο χρέος. Επίσης, εντάχθηκε σ' ένα νέο ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον χωρίς να προβεί έγκαιρα στις αναγκαίες θεσμικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, χωρίς εξυγίανση του κράτους, χωρίς τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας της (Κότιος, Γαλανός και Ρουκανάς, 2012: 7).

Η χώρα, όμως, πορεύτηκε λανθασμένα και μετά την ένταξη της στην ΟΝΕ, αγνοώντας ή παραμελώντας τους θεσμικούς και πραγματικούς κανόνες λειτουργίας μιας νομισματικής ένωσης άνισα αναπτυγμένων χωρών, με έντονα αποκλίνουσες πολιτικές και οικονομικοπολιτικές κουλτούρες. Γι' αυτό το λόγο εμφάνισε και τα δίδυμα ελλείμματα (δημοσιονομικά και ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών) (Κότιος και Παυλίδης, 2012: 183).

Η ιδιότητα του κράτους μέλους της ΟΝΕ μείωσε δραστικά το κόστος δανεισμού, με αποτέλεσμα να αυξηθεί το συνολικό εξωτερικό χρέος, τόσο του δημοσίου, όσο και του ιδιωτικού τομέα. Όμως, αυτή η αύξηση της εισροής κεφαλαίων, κυρίως από τις ισχυρότερες οικονομίες της Ένωσης (π.χ. Γερμανία, Γαλλία) δεν προκάλεσε βελτίωση των όρων ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας, παρά μια αύξηση της εσωτερικής ζήτησης και της οικονομικής μεγέθυνσης, καθώς και διόγκωση των εξωτερικών ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Παράλληλα, υπερβολικές αυξήσεις στο μοναδιαίο κόστος εργασίας και σταθερά υψηλότεροι ρυθμοί αύξησης των τιμών προκάλεσαν μείωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και, συγκριτικά, μεγαλύτερη πραγματική ανατίμηση του ευρώ έναντι άλλων νομισμάτων (Κότιος, Γαλανός και Ρουκανάς, 2012: 8).

Λόγω της υπεροχής των χωρών της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης σε κεφάλαια, τεχνολογία, ανθρώπινο κεφάλαιο, υποδομές, δημόσια διοίκηση, κοινωνική σταθερότητα, οικονομίες συγκέντρωσης, το ευρώ αναμενόταν να ευνοήσει περισσότερο την ανάπτυξη των εν λόγω περιοχών και να διευρύνει το χάσμα μεταξύ Κοινοτικού Βορρά και Κοινοτικού Νότου. Η εμφάνιση ή η ένταση των κινδύνων αυτών είχαν να κάνουν, κυρίως, με την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας τη στιγμή της ένταξης και με το πώς αυτή θα ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις του νέου ανταγωνιστικού περιβάλλοντος.

Στο περιβάλλον αυτό ο ανταγωνισμός μεταξύ των οικονομιών των μελών της Ευρωζώνης αναμενόταν να είναι πολύ εντονότερος. Τα όποια ανταγωνιστικά μειονεκτήματα ή οι όποιες αρνητικές οικονομικές εξελίξεις σε εθνικό επίπεδο δεν θα μπορούσαν πλέον να αντιμετωπίζονται μέσω συναλλαγματικών ή νομισματικών προσαρμογών. Λόγω της μειωμένης κινητικότητας ορισμένων συντελεστών παραγωγής, αλλά και λόγω των αναφερθέντων περιορισμών στη δημοσιονομική

πολιτική, θα έπρεπε στο μέλλον η εισοδηματική και η διαρθρωτική πολιτική να φέρουν το βάρος της πραγματικής προσαρμογής. Δηλαδή εντός της Ευρωζώνης θα απαιτείτο μεγαλύτερη ευελιξία στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Για παράδειγμα, η αντιμετώπιση μιας μείωσης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας θα απαιτούσε πτώση των εισοδημάτων και των τιμών (Κότιος και Παυλίδης, 2012: 205).

Ένα από τα σπουδαιότερα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, τόσο πριν όσο και μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ είναι το χαμηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας, το οποίο μπορεί εύκολα να διαπιστωθεί, με τη βοήθεια διαφόρων δεικτών όπως για παράδειγμα στον Πίνακα 3.1 :

Πίνακας 3.1: Ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα της Ελληνικής Οικονομίας

ΕΤΟΣ	Εργατικό κόστος ετήσια στοιχεία	Παραγωγικότητα της πραγματικής εργασίας ανά απασχολούμενο
2008	16.7	-1.7
2009	-	-3.9
2010	-	-2.8
2011	-	-2.1*
2012	15.7	1.4*
2013	14.6	-0.1*
2014	14.6	0.0*
2015	-	-

*Προβλέψεις

Πηγή: (Eurostat,2015a and Eurostat 2015b).

Στον Πίνακα 3.1 αναφέρονται τα δεδομένα που σχετίζονται με την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα της Ελληνικής οικονομίας. Οι προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις από την Τρόικα είχαν στο επίκεντρο της πολιτικής της, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας που συνδέεται έντονα με τις εξαγωγικές δυνατότητες. Στην πρώτη στήλη αναφέρεται το κόστος εργασίας στην Ελλάδα σε ετήσια βάση. Ο δείκτης αυτός υπολογίζει : μέσο ωριαίο κόστος εργασίας οι οποίες ορίζονται ως το συνολικό κόστος εργασίας που διαιρείται δια του αντίστοιχου αριθμού των ωρών εργασίας που πραγματοποιηθήκαν από τον ετήσιο μέσο αριθμό των εργαζομένων που εκφράζεται σε μονάδες πλήρους απασχόλησης (Eurostat, 2015a). Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, υπάρχει μια πολύ αργή

μείωση του κόστους εργασίας σε ετήσια βάση, κατά το 2008 το κόστος εργασίας στην Ελλάδα ήταν 16,7 και το 2014 ήταν 14,6. Ωστόσο το εργατικό κόστος της Ελληνικής οικονομίας δεν ήταν τόσο υψηλό πριν από την είσοδο στο Μηχανισμό Στήριξης. Πιο συγκεκριμένα το 2008 ο μέσος όρος κόστους εργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 28 κρατών- μελών ήταν 21,5 και το 2014 ήταν 24,6. Έτσι, η Ελλάδα έχει χαμηλότερο κόστος εργασίας σε σύγκριση με τα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ κατά μέσον όρο (Κουτσούκης και Ρουκανάς, 2015: 8).

Στη δεύτερη στήλη παρουσιάζεται η πραγματική παραγωγικότητα της εργασίας ανά απασχολούμενο. Ο δείκτης αυτός υπολογίζει το ΑΕΠ διαιρείται με την συνολική απασχόληση. Μετά την εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η παραγωγικότητα της Ελληνικής οικονομίας επιδεινώθηκε από -1,7 το 2008 έως -2,8 το 2010, το έτος της εισόδου στο Μηχανισμό Στήριξης. Επιπλέον, σύμφωνα με τα προκαταρκτικά στοιχεία της Eurostat, η παραγωγικότητα είχε μια χαμηλή βελτίωση και εκτός από το 2012 είναι αρνητική για όλη την εξεταζόμενη περίοδο.

Η Ελλάδα εισήλθε σε ύφεση το 2008 και για πρώτη φορά είχε μια αργή ανάπτυξη κατά το 2014. Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε στον Πίνακα, η Ελλάδα είχε πολύ αρνητικά αποτελέσματα στην αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ σε σχέση με τις επίσημες προβλέψεις των Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης.

Η έννοια της ανταγωνιστικότητας βρίσκεται μετά από πολλά χρόνια στο προσκήνιο των οικονομικών εξελίξεων στη χώρα μας. Η στρατηγική της Λισσαβόνας στηρίζεται στην πεποίθηση ότι μια οικονομία με μειούμενη διεθνή ανταγωνιστικότητα εκτίθεται σε αυξανόμενους κινδύνους για την ανάπτυξη της και την απασχόληση, κατά προέκταση για την ευημερία όλων και για τις αξίες του κοινωνικού κράτους. Στην Ελλάδα απεικονίζονται ευκρινώς στα προβλήματα που βαραίνουν τον δημόσιο διάλογο για την παιδεία, το ασφαλιστικό, το εργασιακό καθεστώς στον δημόσιο τομέα. Η Ελλάδα δεν είναι η μοναδική χώρα όπου εμφανίζονται διαμάχες για τη διαδικασία των οικονομικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων, ωστόσο ο χαρακτήρας του ευρύτερου περιβάλλοντος είναι μοναδικός όσον αφορά την ένταση των περιορισμών που υφίστανται. Τόσο πολιτικά όσο και κοινωνικά, η Ελλάδα αντιμετωπίζει ένα πρόβλημα διακυβέρνησης το οποίο επαναπροσδιορίζεται από αυτές τις αλλαγές (Featherstone, 2007: 16).

Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας της χώρας οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην περιορισμένη επιχειρηματική και τεχνολογική καινοτομία, ενώ το πλεονέκτημα του χαμηλού κόστους παραγωγής δεν υφίσταται πλέον. Μία από τις αιτίες για το φαινόμενο αυτό είναι ότι μετά την ένταξη της χώρας στην ευρωζώνη διευρύνθηκε η διαφορά των ρυθμών πληθωρισμού της Ελλάδας από τον μέσο όρο της Ένωσης. Ο υψηλότερος πληθωρισμός επηρεάζει ευθέως την ικανότητα της παραγωγής να ανταγωνίζεται προϊόντα άλλων στις διεθνείς και εσωτερικές αγορές. Επιπλέον η αύξηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας πάνω από τον μέσο όρο στη ζώνη του Ευρώ που οφείλεται στην ταχύτερη αύξηση των μισθών στην Ελλάδα από την παραγωγικότητα σε συνδυασμό πάντα με το γεγονός ότι η παραγωγή στην Ελλάδα δεν αφορά σε κλάδους τεχνολογικών προϊόντων οδηγεί σε μείωση της ανταγωνιστικότητας. Η αναφορά στο κόστος δεν σημαίνει κατά ανάγκη ότι η χώρα πρέπει να παράγει φθηνά για να είναι ανταγωνιστική. Αυτό μπορεί να ισχύει ακόμη για ορισμένους παραδοσιακούς κλάδους, αλλά γενικά είναι μια ξεπερασμένη αντίληψη. Η προσοχή πρέπει να στραφεί στους μακροχρόνιους παράγοντες της ανταγωνιστικότητας όπως π.χ. είναι η καινοτομία, η συνεχής βελτίωση της δομής, της παραγωγής προς όφελος νέων προϊόντων και τεχνολογιών, και η εκπαίδευση-κατάρτιση των ατόμων (Κότιος και Παυλίδης, 2012: 205).

Το ζήτημα της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού παραγωγικού συστήματος συνδέεται με τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του, τα οποία και πρέπει να αποτελέσουν το επίκεντρο μιας διαδικασίας μετασχηματισμού με στόχο την οικονομική ανάπτυξη. Τα χαρακτηριστικά αυτά αφορούν την τεχνολογική και εξαγωγική ένταση, την τεχνολογική εξειδίκευση της παραγωγής, τη διάρθρωση του κόστους παραγωγής, την εισαγωγική εξάρτηση αλλά και τα ευρύτερα χαρακτηριστικά του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας. Το παραγωγικό πρότυπο της χώρας θέτει ένα όριο στα οφέλη που μπορεί να προσδοκά κανείς από μια εξαγωγική επέκταση και στην επίδραση που μπορεί να έχουν περικοπές μισθών στην ανταγωνιστικότητα. Η άρνηση δημιουργίας προϋποθέσεων για μια άλλου τύπου ανάπτυξη του παραγωγικού συστήματος μέσω διαφορετικών πολιτικών και παρεμβάσεων μισθολογικού κόστους και απορρύθμισης της αγοράς εργασίας. Από τη μια τα εργαλεία αυτά δεν έχουν φέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα αλλά από την άλλη δεν μπορεί να ανατραπεί αυτού του τύπου η πολιτική εάν δεν προχωρήσουμε στον παραγωγικό μετασχηματισμό της χώρας. Παρόλο που μια μείωση του

μισθολογικού κόστους μπορεί βραχυπρόθεσμα να επιφέρει κάποια αύξηση της ανταγωνιστικότητας ιδιαίτερα σε προϊόντα που η επίδραση της τιμής είναι σημαντική, δημιουργείται ο κίνδυνος εγκλωβισμού στην παγίδα εξειδίκευσης σε χαμηλού κόστους προϊόντα. Ο ανταγωνισμός όμως με χώρες που το βασικό τους ανταγωνιστικό πλεονέκτημα είναι το χαμηλό κόστος εργασίας μπορεί να οδηγήσει σε μια περαιτέρω συμπίεση των μισθών, εκτός και αν το παραγωγικό σύστημα εισαγάγει νέες μεθόδους και νέα χαρακτηριστικά στις δραστηριότητες αυτές ώστε να δημιουργήσει υψηλότερη προστιθέμενη αξία. Η μείωση του εισοδήματος εάν λάβει εκτεταμένη διάσταση, όπως συμβαίνει σήμερα στη χώρα, οδηγεί σε ένα φαύλο κύκλο ύφεσης και αποεπένδυσης. Τελικά, η ελληνική οικονομία πρέπει να επιδιώκει ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα τη φθηνή εργασία ή θα πρέπει να στραφεί σε δραστηριότητες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και υψηλότερης παραγωγικότητας ώστε να διασφαλίζει και την διείσδυση σε δυναμικές αγορές (Ζωγραφάκης και Καστέλλη, 2015: 6,12).

Η μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε πολύ χαμηλά επίπεδα, που προκύπτει από τη μείωση των μισθών, δεν καθιστά απαραίτητα μια χώρα ανταγωνιστική. Υπάρχουν οικονομίες, οι οποίες με βάση το κόστος εργασίας χαρακτηρίζονται ανταγωνιστικές αλλά σημειώνουν χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και υφίστανται απώλεια μεριδίων στο διεθνές εμπόριο. Όταν όμως η μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος προέρχεται από την αύξηση της παραγωγικότητας, με υψηλότερο ρυθμό σε σύγκριση με το ρυθμό ανόδου των πραγματικών μισθών, τότε επιτυγχάνεται βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων παράλληλα με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Με την αύξηση των πραγματικών μισθών με ρυθμό χαμηλότερο της ανόδου της παραγωγικότητας επιτυγχάνεται η μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος χωρίς να μειώνονται οι πραγματικοί μισθοί. Γι' αυτό, παράλληλα με τη συγκράτηση των μισθών απαιτείται κυρίως αύξηση της παραγωγικότητας και προσαρμογή της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών, για να παράγονται εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες που να ανταποκρίνονται στην εγχώρια και την εξωτερική ζήτηση. Απαιτούνται όμως διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και ενίσχυση του ανταγωνισμού στις αγορές προϊόντων και εργασίας ..

Είναι, λοιπόν, αναγκαίο να αναπροσαρμόσουμε την πολιτική μας στους μισθούς και τις τιμές, έτσι ώστε να περιοριστεί ο πληθωρισμός στο επίπεδο των

στόχων της νομισματικής πολιτικής, να αποφευχθεί η μείωση της ανταγωνιστικότητας και με τη μείωση του δημόσιου τομέα να ενισχυθεί η παραγωγή των εμπορεύσιμων αγαθών. Είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε ότι το επίπεδο του πληθωρισμού αναφοράς της ΕΚΤ πρέπει να υιοθετείται για την αναπροσαρμογή των χρηματικών μισθών και των τιμών, επιδιώκοντας τη νομισματική σταθερότητα όπως νοείται και ακολουθείται στις άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ. Ακόμη, είναι αναγκαίο να παρακολουθούμε την πρόοδο των δεικτών που παρέχουν μηνύματα για τις εξελίξεις της οικονομίας και να συντονίζουμε την πολιτική ώστε να αποφεύγεται η μείωση της ανταγωνιστικότητας. Συνεπώς, είναι ιδιαίτερα επιβεβλημένη η παρακολούθηση των παρακάτω πέντε (5) δεικτών:

- του μακροχρόνιου ρυθμού ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος που συνδέεται στενά με τις τιμές
- του πληθωρισμού της χώρας
- του ελλείμματος και του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης
- του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ
- της σημασίας του τομέα παραγωγής μη εμπορεύσιμων αγαθών

Συνεπώς, η οικονομική πολιτική πρέπει να εξυπηρετεί τις ακόλουθες τέσσερις κύριες επιδιώξεις τον έλεγχο των δημόσιων οικονομικών και του χρέους, την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας, την βελτίωση των συνθηκών χρηματοδότησης της οικονομίας και την ενίσχυση της ζήτησης. (Οικονόμου, 2012).

« Η μελέτη των μακροοικονομικών δεικτών καταδεικνύει ότι η επιτευχθείσα σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας ήταν ονομαστική και πραγματοποιήθηκε επί ζημιά της πραγματικής οικονομίας. Ο τρόπος με τον οποίο εξασφαλίστηκε η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού δημιούργησε σημαντικά προβλήματα στην παραγωγική δομή της οικονομίας, κυρίως λόγω της μείωσης της ανταγωνιστικότητας και της διεύρυνσης των ανισορροπιών στο ισοζύγιο πληρωμών. Πραγματική δημοσιονομική προσαρμογή δεν επιτεύχθηκε, αφού οι δημοσιονομικοί στόχοι καλύφθηκαν κυρίως με αύξηση της φορολογίας, λογιστικό ετεροχρονισμό των

δαπανών και απόκρυψη χρέους μέσω συγκεκριμένων χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Τέλος, διαρθρωτικές αλλαγές δεν πραγματοποιήθηκαν, παρά τις περιοδικές επαναλαμβανόμενες εξαγγελίες περί εφαρμογής τους. Υπό αυτές τις συνθήκες ήταν αναμενόμενο να εξασθενήσει έτι περαιτέρω η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και να περιοριστούν ακόμη περισσότερο τα περιθώρια και οι δυνατότητες δημοσιονομικής προσαρμογής» (Παπαδημητρίου, 2014: 63,64).

«Πολλές ευρωπαϊκές χώρες ανάμεσα τους και η Ελλάδα, καθώς και άλλες περιφερειακές χώρες, αδυνατούν να παραμείνουν ανταγωνιστικές μέσα στο ευπαθές και μονομερές, αδύναμο πολιτικό και οικονομικό ευρωπαϊκό πλαίσιο μέσα στο οποίο έχουν απολέσει ήδη σημαντικά στοιχεία της πολιτικής και οικονομικής τους κυριαρχίας. Όσο αυτές οι χώρες παραμένουν ανίκανες να διατηρήσουν την οικονομική τους ανταγωνιστικότητα μέσα στα πλαίσια της Ευρωζώνης και όσο καμία δομική βελτίωση στα πλαίσια της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης δεν παρατηρείται τότε ενδεχομένως το ευρωπαϊκό νομισματικό πλαίσιο να μετασχηματίζεται σε πολιτική και ευρωπαϊκή παγίδα για τα ίδια τα μέλη του. Αυτή η παράλειψη είναι επίσης υπεύθυνη για την τρέχουσα κρίση μαζί με την άρνηση των ευρωπαϊκών πολιτικών ηγετών να δημιουργήσουν ένα βιώσιμο σύστημα ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης εξαιτίας των ισχυρών εθνικών τους συμφερόντων» (Σκλιάς, Ρουκανάς και Μαρής, 2012: 249).

Κεφάλαιο 4: Η περίπτωση της Γερμανίας

Από την πλευρά της Γερμανίας, η δημιουργία της ONE ήταν ο καλύτερος τρόπος για την υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας στη βάση των νεοφιλελεύθερων αρχών των ανοικτών αγορών, του ελεύθερου εμπορίου και της αντιπληθωριστικής νομισματικής πολιτικής. Επιπλέον, η ίδια η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και μετέπειτα του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), ήταν ο τρόπος προώθησης αυτών των ίδιων στόχων όπως μονιμοποιήθηκε από την μονεταριστική επανάσταση και την κυριαρχία της έναντι του κεϋνσιανισμού. Έπειτα από την υιοθέτηση των μονεταριστικών ιδεών, αυτοί οι στόχοι θα προωθούνταν καλύτερα μέσω της ανεξαρτησίας της κεντρικής τράπεζας, της σταθερότητας των τιμών και της δημοσιονομικής πειθαρχίας (δημοσιονομική λιτότητα) χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα συντονισμού της δημοσιονομικής πολιτικής μεσοπρόθεσμα.

Αυτό τον τρόπο υιοθετούσαν τότε, όπως υιοθετούν και τώρα, τα μεγάλα γερμανικά επιχειρηματικά συμφέροντα ως τον καλύτερο για την ανάπτυξη της γερμανικής οικονομίας. Σε όλα θα πρέπει να προσθέσουμε και το μεγάλο όφελος που θα είχαν οι γερμανικές επιχειρήσεις από την απαγόρευση (μέσα στην ΟΝΕ) των υποτιμήσεων των εθνικών νομισμάτων (Hall, 2012). Οι γερμανικές επιχειρήσεις έβλεπαν αυτό το γεγονός σαν μια ευκαιρία για αύξηση των εξαγωγών τους. Όμως αυτό ταυτόχρονα σήμαινε πως τα υπόλοιπα κράτη θα έχαναν την δυνατότητα υποτιμήσεων και έτσι την ευκαιρία να μπορούν να παραμένουν ανταγωνιστικά τα προϊόντα των επιχειρήσεων τους. Επιπλέον, ακόμα και εάν οι χώρες αυτές ακολουθούσαν διαφορετικές πολιτικές στη βάση μιας πιο εξωστρεφούς στρατηγικής δεν θα είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα εξαιτίας των αποκλίσεων που παρατηρούνται στην θεσμική δομή των περιφερειακών κρατών (Hall, 2012). Με βάση τα παραπάνω, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε πως η Γερμανία θυσίασε το γερμανικό νόμισμα για να εισάγει την κουλτούρα της οικονομικής σταθερότητας στη βάση συγκεκριμένων κανόνων σε ολόκληρη στην ΟΝΕ. Ήταν δηλαδή προφανές πως από την αρχή οι Γερμανοί δεν θα αποδεχόταν το ευρώ εάν οι νομισματικοί κανόνες δεν σχεδιάζονταν στη βάση του γερμανικού μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης (Μαρής, 2014: 16,17).

Η ανάγκη εξασφάλισης των όρων ανταγωνισμού στην Ενιαία Εσωτερική Αγορά και οι νομισματικές κρίσεις στο πλαίσιο του ΕΝΣ, μαζί με τις νέες συνθήκες που δημιούργησε η ενοποίηση των δύο Γερμανιών, οδήγησαν την ΕΕ στη μεγάλη απόφαση του Μάαστριχτ, δηλαδή τη σταδιακή προώθηση και καθιέρωση της ΟΝΕ. Αλλά με την προώθηση του ευρώ έπρεπε πρώτα από όλα να συγκλίνουν οι μακροοικονομικές πολιτικές των κρατών-μελών, όπως η νομισματική και η δημοσιονομική πολιτική. Έτσι, τα κράτη- μέλη χάνουν σταδιακά την αυτονομία τους στους δύο αυτούς σημαντικούς τομείς (Ρουμελιώτης, 2012: 182,183).

Πίνακας 4.1: Ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα της Γερμανικής Οικονομίας

ΕΤΟΣ	Εργατικό κόστος ετήσια στοιχεία	Παραγωγικότητα της πραγματικής εργασίας ανά απασχολούμενο
2008	27,9	-0,2
2009	-	-5,7
2010	-	3,8
2011	-	2,3
2012	30,5	-0,7
2013	31	-0,3
2014	31,4	0,7
2015	-	-

Πηγή: (Eurostat,2015a and Eurostat 2015b).

Αντίστοιχα στον Πίνακα 4.1 αναφέρονται τα δεδομένα που σχετίζονται με την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα της Γερμανικής οικονομίας. Στην πρώτη στήλη αναφέρεται το κόστος εργασίας στη Γερμανία σε ετήσια βάση. Ο δείκτης αυτός υπολογίζει : μέσο ωριαίο κόστος εργασίας οι οποίες ορίζονται ως το συνολικό κόστος που διαιρείται δια του αντίστοιχου αριθμού των ωρών εργασίας που πραγματοποιήθηκαν από τον ετήσιο μέσο αριθμό των εργαζομένων που εκφράζεται σε μονάδες πλήρους απασχόλησης. (Eurostat, 2015a). Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, υπάρχει μια αύξηση του κόστους εργασίας σε ετήσια βάση, κατά το 2008 το κόστος εργασίας ήταν 27,9 και το 2014 ήταν 31,4. Παρά την υπάρχουσα παγκόσμια οικονομική κρίση η Γερμανία έχει μια ανάπτυξη όπως αυτό επιβεβαιώνεται από τα στοιχεία του Πίνακα. Η πραγματική ανταγωνιστικότητα εξαρτάται από την παραγωγικότητα και στη δεύτερη στήλη παρουσιάζονται τα στοιχεία για την πραγματική παραγωγικότητα της εργασίας ανά απασχολούμενο και παρατηρείται για την περίπτωση της Γερμανίας μια ανάκαμψη και σταθερότητα στην απασχόληση. Ενώ το 2008 και 2009, η παραγωγικότητα της Γερμανικής οικονομίας παρουσιάζει αρνητικές τιμές -0,2 και -5,7 αντίστοιχα, το 2010 η παραγωγικότητα είχε μια βελτίωση σε 3,8 και είναι θετική για όλη την εξεταζόμενη περίοδο.

Το τρίτο σημαντικό γεγονός στην ιστορία της Ευρωζώνης είναι η «παραβατική » συμπεριφορά της Γερμανίας και της Γαλλίας όταν τα δημοσιονομικά οικονομικά τους βρέθηκαν σε κατάσταση υπερβολικού ελλείμματος. Πρόκειται για ειρωνεία της ιστορίας, αλλά η αυστηρή τήρηση των κανόνων της δημοσιονομικής πειθαρχίας εντόπισε το 2002 τους πρώτους παραβάτες στους πρωταγωνιστές της δημιουργίας του Ευρώ και στους αρχιτέκτονες του Συμφώνου Σταθερότητας και

Ανάπτυξης. Απόρροια αυτού του γεγονότος είναι ότι από την ένταξη και την πορεία της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, όσο και από την αναθεώρηση του Συμφώνου Σταθερότητας με πρωτοβουλία της Γερμανίας και της Γαλλίας είναι η αναγκαία θέσπιση κανόνων, ακόμα και με περιθώρια διασταλτικής ερμηνείας, είναι ένα υποκατάστατο στην άσκηση οικονομικής πολιτικής από μία δημοκρατικά νομιμοποιημένη εκτελεστική εξουσία και δεν μπορεί να αντιμετωπίσει με επάρκεια ούτε την συγκυρία ούτε τις ιδιαίτερες καταστάσεις που διαμορφώνονται σε κάθε χώρα και ιδιαίτερα το πρόβλημα της απώλειας της ανταγωνιστικότητας (Γλυνός, 2010: 12).

Σύμφωνα με τον Hall, στις αναπτυγμένες οικονομίες χρησιμοποιείται μια ευρεία στρατηγική ανάπτυξης στις εξαγωγές. Η επιτυχία της αύξησης των εξαγωγών εξαρτάται από την ικανότητα των εθνικών επιχειρήσεων για την εξασφάλιση των προϊόντων να παραμείνουν ανταγωνιστικές στις διεθνείς αγορές. Ως παράδειγμα η Γερμανία είναι ιδανικά εξοπλισμένη για να λειτουργήσει με μια στρατηγική αύξησης των εξαγωγών. Οι βιομηχανικές σχέσεις των ιδρυμάτων, ο συντονισμός των μισθολογικών διαπραγματεύσεων μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον περιορισμό του κόστους εργασίας. Ως συντονισμένη οικονομία της αγοράς, έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα (μια χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή ενός προϊόντος αν το κόστος ευκαιρίας της παραγωγής αυτού του προϊόντος σε σχέση με τα άλλα αγαθά είναι χαμηλότερο σ' αυτή τη χώρα από ότι είναι στις άλλες) σε σταδιακή καινοτομία και στην παραγωγή προστιθέμενης αξίας αγαθών και οι επιχειρήσεις έχουν συνηθίσει στην υποκατάσταση του συντελεστή εργασίας από το κεφάλαιο, ενθαρρύνονται από το υψηλό μισθολογικό κόστος, υποστηρικτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και ένα σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης που παρέχει υψηλής ειδίκευσης εργασία.

Κεφάλαιο 5 : Συγκριτική Αξιολόγηση

Η μείωση της ανταγωνιστικότητας των χωρών της περιφέρειας λόγω αποκλίσεων του πληθωρισμού και των πραγματικών συναλλαγματικών ισοτιμιών είχε ως αποτέλεσμα ο μέσος όρος του πληθωρισμού στην Ευρωζώνη να κινηθεί σε χαμηλά επίπεδα λίγο πολύ σύμφωνα με τον στόχο της νομισματικής σταθερότητας. Στις επιμέρους, όμως χώρες της ΟΝΕ, οι ρυθμοί ετήσιας μεταβολής των τιμών διέφεραν σημαντικά, παρά την τάση για σύγκλιση των επιπέδων τιμών προ της

εντάξεως, με ταχύτερη αύξηση των χωρών της περιφέρειας. Αυτό είχε ως συνέπεια να χάνουν σε ανταγωνιστικότητα τιμών εντός της ΟΝΕ, οι χώρες με συγκριτικά υψηλότερο πληθωρισμό, όπως η Ελλάδα και άλλες χώρες της περιφέρειας και να κερδίζουν οι χώρες με συγκριτικά χαμηλότερο πληθωρισμό όπως οι βόρειες χώρες. Συνεπώς, οι εν λόγω διαφορές συνέβαλαν στην αύξηση των ελλειμμάτων των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών σε χώρες όπως η Ελλάδα και στην αύξηση των πλεονασμάτων της χώρας της Γερμανίας. Συνεπώς λανθασμένες εθνικές οικονομικές πολιτικές και οικονομικές δυναμικές της νομισματικής ένωσης προκάλεσαν μείωση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειακών χωρών και επιδείνωση των προβλημάτων του εξωτερικού εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών των χωρών αυτών.

Ο συνδυασμός της παγκόσμιας ύφεσης και της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής στην ευρωζώνη έχει οδηγήσει πολλές χώρες-μέλη, κυρίως του ευρωπαϊκού Νότου, σε εύθραυστη δημοσιονομική κατάσταση. Η περίπτωση της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης είναι το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα δημοσιονομικής εκτροπής, η οποία, πρέπει να σημειωθεί δεν σχετίζεται άμεσα με τη διεθνή κρίση. Επίσης, έχει οδηγήσει σε κρίση ανταγωνιστικότητας που απειλεί ευθέως πολλές χώρες –μέλη της ευρωζώνης, οι οποίες βλέπουν το εξωτερικό τους ισοζύγιο να χειροτερεύει κάθε χρόνο προς όφελος κυρίως της Γερμανίας. Η ενδοεμπορική ανισορροπία της Ε.Ε διαταράσσει τη διαδικασία της οικονομικής ολοκλήρωσης καθώς η νεομερκαντιλιστική εισοδηματική και η εμπορική πολιτική της Γερμανίας υπονομεύει την αξία της αλληλεγγύης πάνω στην οποία οικοδομήθηκε η ιδέα της ΕΕ. Τελικά, αποτελεί έκφραση θεσμικής κρίσης, καθώς η αύξηση των ελλειμμάτων ως ποσοστό του ΑΕΠ πάνω από το 3% σε πολλές χώρες-μέλη της ΕΕ αμφισβητεί ευθέως το ρεαλισμό του ΣΣΑ και της Συνθήκης του Μάαστριχτ (Αργείτης και Κορατζάνης, 2011: 19).

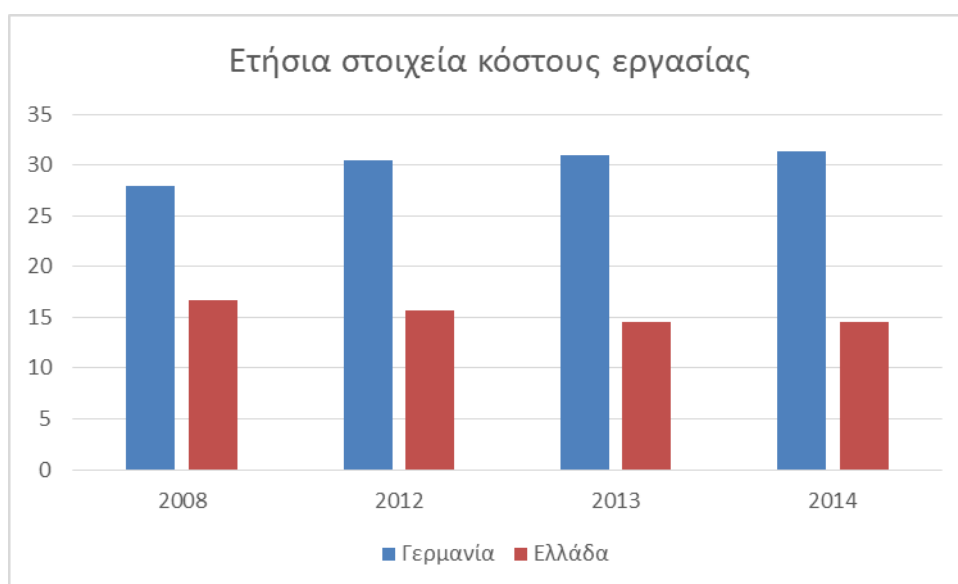

Πίνακας 5.1: Ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα των οικονομιών: Εργατικό κόστος ετήσια στοιχεία. Η περίπτωση της Γερμανίας και η περίπτωση της Ελλάδος.

ΕΤΟΣ	2008	2012	2013	2014
Γερμανία	27,9	30,5	31	31,4
Ελλάδα	16,7	15,7	14,6	14,6

ΠΗΓΗ: (Eurostat, 2015a and Eurostat 2015b).

Διάγραμμα 5.1

Ο πιο άμεσος τρόπος για εκτιμηθεί η εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας μιας χώρας είναι η εξέταση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, το οποίο μετρά το μισθό σε σχέση με την παραγωγικότητα. Ο πίνακας 5.1 και το διάγραμμα 5.1 επιβεβαιώνουν το ευρέως γνωστό γεγονός ότι το εργατικό κόστος της ελληνικής οικονομίας είναι χαμηλό σε σύγκριση με το κόστος εργασίας της Γερμανίας το διάστημα 2008-2014. Τα στοιχεία δείχνουν ότι το διάστημα μεταξύ του 2008 έως το 2014 η Γερμανία εμφάνισε αύξηση του κόστους εργασίας μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης και συγκεκριμένα παρατηρείται διπλάσια αύξηση σε σύγκριση με το επίπεδο του κόστους εργασίας της Ελλάδας. Επίσης, η Γερμανία παρουσιάζει μια σημαντική αύξηση στις τιμές του εργατικού κόστους την περίοδο 2008-2014 παρότι είναι υπαρκτή η παγκόσμια ύφεση.

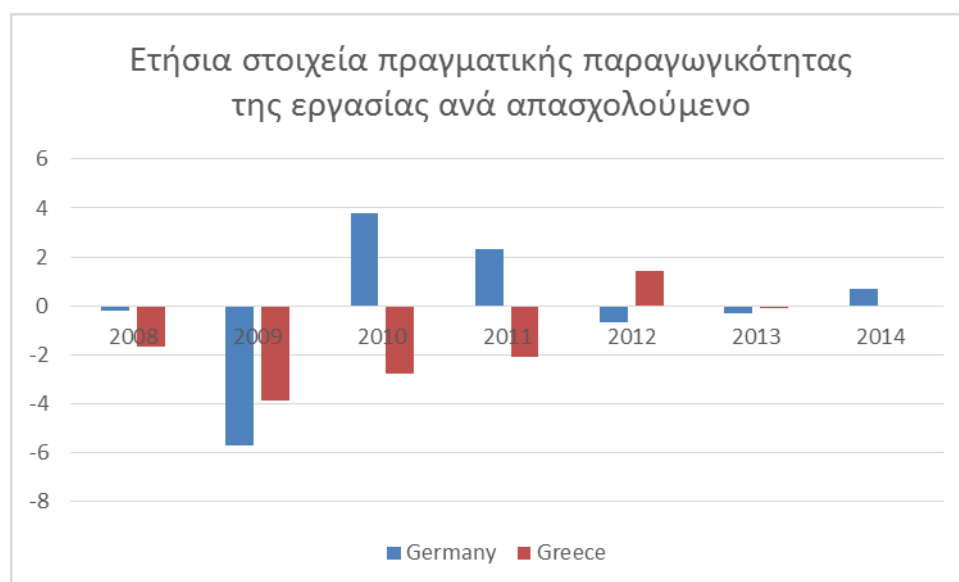
Στη συνέχεια της ανάλυσης παρουσιάζεται η παραγωγικότητα της πραγματικής εργασίας ανά απασχολούμενο των δύο οικονομιών των χωρών της Ευρωζώνης.

Πίνακας 5.2 Παραγωγικότητα της πραγματικής εργασίας ανά απασχολούμενο.

Έτος	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Χώρα							
Γερμανία	-0,2	-5,7	3,8	2,3	-0,7	-0,3	0,7
Ελλάδα	-1,7	-3,9	-2,8	-2,1*	1,4*	-2,1*	0*

ΠΗΓΗ: (Eurostat, 2015a και 2015b).

Διάγραμμα 5.2

Όπως διαπιστώνεται από τη μελέτη του Πίνακα 5.2, η εικόνα των υπό μελέτη χωρών είναι πολύ διαφορετική. Ο δείκτης αυτός υπολογίζει το ΑΕΠ που διαιρείται με την συνολική απασχόληση και τα στοιχεία του Πίνακα 5.2 παρουσιάζουν τη διαφορά του ποσοστού απασχόλησης των δύο χωρών. Από τη σύγκριση των οικονομιών των

δύο χωρών προκύπτει ότι η απασχόληση στη Γερμανία είναι καλύτερη συγκριτικά με τους δείκτες στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat , η παραγωγικότητα για την Ελλάδα είχε μια χαμηλή βελτίωση και εκτός από το 2012 είναι αρνητική για όλη την εξεταζόμενη περίοδο σε σύγκριση με τη Γερμανία που παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα στην αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ. Μέσα στην Ευρώπη, λοιπόν δεν ξεχωρίζει η Ελλάδα με τις αρνητικές της επιδόσεις όσο ξεχωρίζει η Γερμανία με τις θετικές της επιδόσεις. Το επίπεδο της παραγωγικότητας της εργασίας μιας χώρας είναι ενδεικτικό του επιπέδου ανάπτυξης της.

Από τους ανωτέρω πίνακες και τα διαγράμματα αναδεικνύεται η έντονη διαφοροποίηση ανάμεσα στις υπό μελέτη χώρες. Κυρίως η Ελλάδα εμφανίζει δύο χρόνια ελλείμματα : Το έλλειμμα του δημόσιου χρέους και το έλλειμμα παραγωγής και ανταγωνιστικότητας. Και τα δύο ελλείμματα χρήζουν άμεσης θεραπείας, δεδομένου ότι δεν είναι πλέον δυνατή η χρηματοδότηση τους με δανεικά (Κότιος και Παυλίδης, 2012: 225).

Επίλογος

Από τη σύσταση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης παρατηρήθηκε έλλειμμα οικονομικής διακυβέρνησης καθώς δεν υλοποιήθηκαν οι κατάλληλες ευρωπαϊκές πολιτικές για την αντιμετώπιση των δημοσιονομικών ανισορροπιών. Αντίθετα τα περισσότερα μέτρα προτάθηκαν μετά την εκδήλωση των αρνητικών συνεπειών στις χώρες της Ευρωζώνης. Η ανταγωνιστικότητα (παρά τη διακήρυξη της Λισαβόνας) παρέμεινε καθαρά εθνική υπόθεση, χωρίς ουσιαστικές συνέργειες σε επίπεδο Ευρωζώνης με τις προκύπτουσες απαραίτητες δομικές μεταρρυθμίσεις στις αγορές κεφαλαίου και εργασίας (Χαζάκης, 2014: 344).

Με βάση τη μέχρι σήμερα πορεία της ΟΝΕ, μπορούμε πλέον να διαπιστώσουμε κατασκευαστικά (αρχιτεκτονικά) λάθη και παραλείψεις στο οικοδόμημα της. «Όταν μια χώρα συμμετέχει σε μια νομισματική ένωση, σ'ένα απολύτως ανταγωνιστικό περιβάλλον, πρέπει να είναι αποφασισμένη να 'παίξει' με τους όρους παιχνιδιού της ένωσης αυτής. Μόνο χώρες με οικονομική, πολιτική και κοινωνική ευελιξία και προσαρμοστικότητα είναι σε θέση να επωφελούνται από τον ανταγωνισμό εντός της Ευρωζώνης και διεθνώς» (Κότιος και Παυλίδης, 2012:192).

Ταυτόχρονα, η συστέγαση χωρών με αποκλίνουσες κουλτούρες οικονομικής και νομισματικής πολιτικής και η κατίσχυση του μονεταριστικού προτύπου της Bundesbank οδήγησαν στη δημιουργία ενός συστήματος απόλυτα εκτεθειμένου στις αγορές και στην κερδοσκοπία, καθώς σε αυτό τον τρόπο λειτουργίας ο εσωτερικός δανεισμός παρουσίαζε τα ίδια χαρακτηριστικά όπως ο εξωτερικός. Τόσο τα κριτήρια σύγκλισης για την ένταξη στην ΟΝΕ όσο και η εφαρμογή τους επέτρεψαν την συνάθροιση υπό την ομπρέλα της Ευρωζώνης ανομοιογενών χωρών. Το ότι η Ελλάδα εντάχθηκε με ένα χρέος πάνω από το 100% του ΑΕΠ της υποδηλώνει την ελαφρότητα με την οποία δομήθηκε η ΟΝΕ. Με τέτοιο δημόσιο χρέος, με αποστέρηση της νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής της και με αδύναμες ανταγωνιστικές δομές, μια χώρα εντός της ΟΝΕ είναι καταδικασμένη είτε σε μακροχρόνια λιτότητα είτε σε κρίση χρέους (Γαλανός, 2014: 166,167).

Με το ενιαίο νόμισμα, η εξέλιξη του κόστους σε κάθε χώρα, όπως την απεικονίζει το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, διαδραματίζει βασικό ρόλο στον καθορισμό των μεταβολών της ανταγωνιστικότητας μεταξύ των κρατών- μελών

της ζώνης του ευρώ. Αν σε μια χώρα το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αυξάνεται διαρκώς με ρυθμό ταχύτερο από τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ, προφανώς θα μειωθεί η ανταγωνιστικότητα της έναντι των άλλων κρατών- μελών αλλά και έναντι ανταγωνιστριών χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Επομένως, είναι εξαιρετικά σημαντικό για την οικονομική δραστηριότητα και την απασχόληση, οι χώρες να διατηρούν την ανταγωνιστικότητά τους, επηρεάζοντας ευνοϊκά την εξέλιξη του εγχώριου κόστους.

Η εξέλιξη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στις χώρες της ζώνης του ευρώ, η οποία αντανακλά τη μεταβολή των μισθών είναι μεγαλύτερη σε σχέση με τη βελτίωση της παραγωγικότητας. Από την εισαγωγή του ευρώ, η εξέλιξη του κόστους αυτού έχει παρουσιάσει σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών της ζώνης του ευρώ. Κατά την περίοδο αυτή, η σωρευτική αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε ορισμένες χώρες της ζώνης του ευρώ, όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ιταλία, η Ιρλανδία και η Ελλάδα, υπήρξε σημαντικά υψηλότερη από τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ. Στις οικονομίες αυτές ο πληθωρισμός βρίσκεται διαρκώς πάνω από τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ. Εξάλλου υπάρχουν χώρες, όπως η Γερμανία και η Αυστρία, όπου η σωρευτική αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος κατά την ίδια περίοδο ήταν πολύ περιορισμένη, ενώ ο πληθωρισμός είναι χαμηλότερος από ότι στις υπόλοιπες χώρες της ζώνης του ευρώ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί μια από τις σημαντικές δυνάμεις που δραστηριοποιούνται στο παγκόσμιο οικονομικό στερέωμα και καλείται να διαμορφώσει τις στρατηγικές εκείνες που θα της επιτρέψουν να εκμεταλλευθεί στο έπακρο τις οικονομικές δυνατότητες της και να αναπτύξει τα συγκριτικά πλεονεκτήματά που θα της παρέχουν τη δυνατότητα να ανταγωνίζεται επιτυχώς, σε παγκόσμιο επίπεδο, με τις άλλες μεγάλες οικονομικές δυνάμεις. Ταυτόχρονα, με δεδομένη την ετερογένεια στους ρυθμούς ανάπτυξης των κρατών-μελών της Ένωσης, είναι επιβεβλημένη η υιοθέτηση πολιτικών, οι οποίες θα προωθούν την ουσιαστική σύγκλιση και την ισόρροπη ανάπτυξη των ευρωπαϊκών χωρών. Η συνοχή μέσα στα πλαίσια της Κοινότητας είναι απαραίτητη προϋπόθεση, προκειμένου να μπορέσει να οδηγηθεί αυτή στο δρόμο της προόδου, της ανάπτυξης και της επιτυχίας. Από την άλλη πλευρά, η δημιουργία της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς δεν σημαίνει την κατάργηση της εσωτερικής αγοράς και του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών-

μελών. Κάθε χώρα καλείται πλέον να αναπτύξει το δυναμικό της στα πλαίσια του ευρύτερου περιβάλλοντος, στο οποίο ανήκει, αλλά και να αναδείξει τα δικά της συγκριτικά πλεονεκτήματα, ώστε να επιβιώσει στον ανταγωνισμό.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση:

European Central Bank, “Sectoral Specialization in the EU: A macroeconomic Perspective”, Occasional Paper Series No. 19, July 2004.

Blanke, J. and Lopez- Claros A. (2004). *The Lisbon Review 2004: An Assessment of Policies and Reforms in Europe*, World Economic Forum. McNamara, KR. (1998). *The Currency of Ideas : Monetary Politics in the European Union*. Oxford: Cornell University Press.

Hall, P.A. (2012). *The Economics and Politics of the Euro Crisis*, German Politics, 21(4), pp. 355-371.

Fagerberg, J., Verspagen, B and von Tunzelman, N. (eds.) 1996. *The Dynamics of Technology, Trade and Growth*, Edward Elgar, Aldershot.

Featherstone, K. (2007). *Πολιτική στην Ελλάδα. Η πρόκληση του εκσυγχρονισμού*. Αθήνα: Οκτώ.

De Grauwe, P. (2009). *The Euro at ten : Achievement and Challenges*. Emrica, vol.36, no1, pp.5-20.

Krugman, P., (1996). *How the Economy Organizes Itself in Space: A survey of the New Economic Geography*, Working Papers 96-04-021, Santa Fe Institute.

Porter, M.E (2000). *Attitudes, Values, Beliefs, and the Microeconomics of Prosperity*, in Harrison L.E., Huntington S.P. (eds), *Culture Matters: How Values Shape Human Progress*, New York Basic books.

Porter, M.E (1990). *The Competitive advantage of nations*, New York: The Free Press.

Schumpeter, J., (1949). *The Theory of Economic Development*. Cambridge; Harvard University Press.

Koutsoukis, N, S and Roukanas, S. (2015). “Compulsory” Economic deflation turned political risk: Effects of Austere decision – making on Greece’s “True” Economy (2008-2015) and the “Eurozone on Default” Dilemma. EBEEC 2015

Ελληνόγλωσση

Nugent, N. (2012). *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Επιμέλεια-Επίμετρο: Μενδρινού Μ. Αθήνα: Σαββάλας.

Herman Van Rompuy (2014). *Η Ευρώπη στη θύελλα. Υποσχέσεις και προκαταλήψεις*. Αθήνα: Εκδ. Παπαδόπουλος.

Αργεΐτης, Γ.- Κορατζάνης Αθ. (2011). *Οικονομική Πολιτική σταθεροποίησης και αστάθεια στην ΟΝΕ*. Αθήνα: Εκδ. Παπαζήση.

Γαλανός Γ. (2014). *Η δημοσιονομική θέση της ελληνικής οικονομίας στον συλλογικό τόμο, Η Ελληνική Πολιτική Οικονομία 2000-2010: Από την ΟΝΕ στο Μηχανισμό Στήριξης*, επιμ.Ρουκανάς Σπ, Σκλιάς Π. Αθήνα Εκδ. Λιβάνη.

Γαλενιανός Μ.(2015). *Η ελληνική Κρίση: Αίτια και Επιπτώσεις*. Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Αθήνα. Παρατηρητήριο για την κρίση.

Γλυνός, Γ(2010) *Η δυναμική ισορροπία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Η προϊστορία, η ιστορία και το μέλλον του Ευρώ*, Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής.

Δημέλη, Σ, (2000). Συγκριτικά Πλεονεκτήματα της Ελληνικής Οικονομίας : Συνολική και κλαδική Ανάλυση 1990-2001.

Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2001, έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής, SEC(2001) 1705, 29.10.2001.

Ζωγραφάκης Στ,Καστέλλη Ι. (2015). *Είναι αλήθεια ότι η μείωση του μισθολογικού κόστους αρκεί για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας*. Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Αθήνα. Παρατηρητήριο για την κρίση.

Κότιος, Α.-Παυλίδης Γ.(2012). *Διεθνείς Οικονομικές κρίσεις. Κρίσεις του συστήματος ή της πολιτικής;* Αθήνα. Εκδ. Rosilli.

- Κότιος, Α, Γαλανός Γ, Ρουκανάς Σπ. (2012). *Η ελληνική Κρίση του Συστήματος Διακυβέρνησης της Ευρωζώνης*. Αθήνα.
- Λιαργκόβας, Π.(2007). *Ξένες Άμεσες Επενδύσεις και ανταγωνιστικότητα. Η εμπειρία της Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών*. Αθήνα. Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μούσης, Ν (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μαρής, Γ. (2014) .« *Το νέο Πλαίσιο και τα Όρια της Οικονομικής Διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση*». Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Παρατηρητήριο για την κρίση. Αθήνα.
- Μαριόλης, Θ. - Σταμάτης Γ (1999). *Η εντός ΟΝΕ εποχή: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ - ΟΝΕ - ΔΡΑΧΜΗ – ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ*. Αθήνα : Εκδ. Στάχυ.
- Μπουραντάς, Δ(2001). *Μάνατζμεντ*, Αθήνα. Εκδόσεις Μπένου.
- Οικονόμου Γ. (2012). *Η ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής Οικονομίας και η εξάρτηση της από την ακολουθούμενη πολιτική και τις εξελίξεις των οικονομιών των χωρών στη Νομισματική Ένωση*.
- Παπαδημητρίου Π. (2014). *Ονομαστική σύγκλιση της Ελλάδας με τα κριτήρια της ΟΝΕ: Πορεία χωρίς διαρθρωτικές αλλαγές και με απώλεια ανταγωνιστικότητας, στον συλλογικό τόμο, Η Ελληνική Πολιτική Οικονομία 2000-2010: Από την ΟΝΕ στο Μηχανισμό Στήριξης*, επιμ.Ρουκανάς Σπ, Σκλιάς Π. Αθήνα Εκδ. Λιβάνη.
- Παλάσκας Θ., Στοφόρος Χ, Χαλαμανδάρης Δ., “*Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής παραγωγής στη διεθνή αγορά*”, *Φιλελεύθερη Έμφαση*, τ.20/ Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2004
- Ρουμελιώτης, Π. (2005). *Ευρωπαϊκή Οικονομική Διακυβέρνηση*. Αθήνα : Εκδ. Α.ΑΛιβάνη.
- Σκλιάς Π, Μαρής Γ.(2014). *Τα κριτήρια σύγκλισης στην ΟΝΕ και η εικόνα της Ελλάδας: Οι δεκαετίες του 1980 και του 1990, στον συλλογικό τόμο, Η Ελληνική Πολιτική Οικονομία 2000-2010: Από την ΟΝΕ στο Μηχανισμό Στήριξης*, επιμ.Ρουκανάς Σπ, Σκλιάς Π. Αθήνα Εκδ. Λιβάνη.
- Σκλιάς Π., Ρουκανάς Σ, .Μαρής Γ. (2012). *Η Πολιτική των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σχέσεων*. Αθήνα: Εκδ. Παπαζήση.

Τσακαλογιάννης, Π. (1996). *Η Πολιτική Διάσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Τσακαλογιάννης, Π.(2000). *Ευρώ και Ευρωπαϊκή Πολιτική Ολοκλήρωση*. Αθήνα: Σταμούλης.

Τσούκαλης, Λ.(2004). *Ποια Ευρώπη;* Αθήνα: Ποταμός.

Χαζάκης, Κ. (2014). *Η κρίση της οικονομικής διακυβέρνησης της Ευρωζώνης και οι επιπτώσεις της στη διαχείριση του ελληνικού δημόσιου χρέους, στον συλλογικό τόμο, Η Ελληνική Πολιτική Οικονομία 2000-2010: Από την ΟΝΕ στο Μηχανισμό Στήριξης*, επιμ.Ρουκανάς Σπ, Σκλιάς Π. Αθήνα Εκδ. Λιβάνη.

Χαρδούβελης Γ. (2009). *Η κρίση του 2007-2009 : τα αίτια , η αντιμετώπιση και οι προοπτικές*, Αθήνα.

Διαδικτυακές Αναφορές:

EU regional competitiveness index (RCI 2013)

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/6th_report/rci_2013_report_final.pdf

Eurostat, 2015a. Labour costs annual data, data available from

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00173&language=en> Access date 30 April 2015.

Eurostat, 2015b. Real labour productivity per person employed - annual data, data available from

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tipsna70&language=en>

Access date 30 April 2015.

Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα (2005), ΕΣΣΑ, Υπουργείο Ανάπτυξης, 2005. <http://www.sev.org.gr/uploads/Pdf/46522/ESSA.pdf>